

BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

II) Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd.

LANDSHÖFDINGE-EMBETETS
UTI
CHRISTIANSTADS LÄN

UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

FÖR ÅREN

1856—1860.

---

1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.

Under ifrågavarande qvinqvennum har icke skett någon förändring af länets *gränser*.

Annan tillförlitlig uppgift om länets *areal*, än den som hemtas från Forsells Statistik, har icke varit att vinna. Alltså upptages här hela arealen till 55,35 Svenska qvadratmil, deraf 4,98 åker, 6,47 äng, 35,50 utmark, skog och berg samt 8,40 sjöar och kärr, dock kan antagas, att under de senare 18 åren åkerarealen blifvit tillökt med en femtedel, hufvudsakligen genom odling af utmark, beteshagar och kärr.

För vinnande af mera åskådlighet vid meddelande af specifikation af länets *administrativa indelning* Tab. Litt. A. i judicielt, kameralt och kyrkligt hänseende vid femårsperiodens slut, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande upprättat detta meddelande, såvidt afser landet, i tabellarisk form genom bilagan Litt. A (å följ. sidor), derå afven finnas anmärkte de oregelbundenheter i indelningen, som vid periodens slut voro kvarstående. Enligt denna bilaga finnas 145 kyrko-landtsocknar, hvilkas kyrkor äro i länet belägne, 6 socknedelar, hvartill kyrkorna äro belägne inom angränsande andra län, 73 pastorater, oberäknadt stadspastoraterne, 23 länsmansdistrikter, 10 härader eller tingslag, 5 domsagor och 4 fögderier.

Länet räknar 3 städer med egen jurisdiktion:

1) *Christianstad*, belägen på ungefär 1½ mils afstånd från Östersjön vid Helgeåns vattendrag, har stapelstadsrätt med hamn och lastageplats i Åhus. Stadsförsamlingen och Wä församling i Gerds härad utgöra ett pastorat, och kyrkoherden i Nosaby församling, till hvilken Näsby och Nosaby byar, de der i judicielt och

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utgiver ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-22.
1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.....	1.
Tab. Litt. A. Öfversigt af länets administrativa indelning.....	2-4.
2. Innevånare.....	6.
3. Näringar.....	7.
Tab. Litt. B. Folkmängden fögderivis.....	7.
Tab. Litt. C. Handelspriser å säd.....	8.
Tab. Litt. D. Priser å ladugårdsalster.....	9.
Tab. Litt. E. Dagsverkspriser.....	11.
4. Kommunikations-anstalter och varubyten.....	13.
Tab. Litt. F. Bränvinsbrännerier, med uppgift om erlagde tillverknings-afgifter.....	13.
Tab. Litt. G. Förteckning öfver grindar å allmänna vägarne.....	14.
5. Kameralförhållanden.....	17.
6. Politi.....	18.
Tab. Litt. H. Statsbidrag.....	18.
Tabellbilagor	23-30.
Tab. N:o 1. Folkmängd.....	23.
Tab. N:o 2. Jordbruk.....	24.
Tab. N:o 3. Boskapsskötsel.....	24.
Tab. N:o 4. Skogshushållning.....	24.
Tab. N:o 5. Dödade rofdjur.....	25.
Tab. N:o 6. Af rofdjur dödade husdjur.....	25.
Tab. N:o 7. Bergverk, bruk, fabriker och manufaktur-inrättningar samt handtverkerier.....	26.
Tab. N:o 8. Allmänna vägar, gästgifverier och skjutsning, 1856-1860.....	27.
Tab. N:o 9. Sjöfart och handel.....	27.
Tab. N:o 10 A. Hemman och jordlägenheter m. m. å landsbygden år 1860.....	28.
Tab. N:o 10 B. Jordområde och egendomar i städerna år 1860.....	29.
Tab. N:o 11. Laga skiften m. m.....	29.
Tab. N:o 12. Sparbanker.....	30.
Tab. N:o 13. Fattigvård.....	30.

BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

II) Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd.

LANDSHÖFDINGE-EMBETETS
UTI
CHRISTIANSTADS LÄN

UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

FÖR ÅREN

1856—1860.

1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.

Under ifrågavarande qvinqvennum har icke skett någon förändring af länets *gränser*.

Annan tillförlitlig uppgift om länets *areal*, än den som hemtas från Forsells Statistik, har icke varit att vinna. Alltså upptages här hela arealen till 55,35 Svenska qvadratmil, deraf 4,98 åker, 6,47 äng, 35,50 utmark, skog och berg samt 8,40 sjöar och kärr, dock kan antagas, att under de senare 18 åren åkerarealen blifvit tillökt med en femtedel, hufvudsakligen genom odling af utmark, beteshagar och kärr.

För vinnande af mera åskådlighet vid meddelande af specifikation af länets *administrativa indelning* Tab. Litt. A. i judicielt, kameralt och kyrkligt hänseende vid femårsperiodens slut, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande upprättat detta meddelande, såvidt afser landet, i tabellarisk form genom bilagan Litt. A (å följ. sidor), derå afven finnas anmärkte de oregelbundenheter i indelningen, som vid periodens slut voro kvarstående. Enligt denna bilaga finnas 145 kyrko-landtsocknar, hvilkas kyrkor äro i länet belägne, 6 socknedelar, hvartill kyrkorna äro belägne inom angränsande andra län, 73 pastorater, oberäknadt stadspastoraterne, 23 länsmansdistrikter, 10 härader eller tingslag, 5 domsagor och 4 fögderier.

Länet räknar 3 städer med egen jurisdiktion:

1) *Christianstad*, belägen på ungefär 1½ mils afstånd från Östersjön vid Helgeåns vattendrag, har stapelstadsrätt med hamn och lastageplats i Åhus. Stadsförsamlingen och Wä församling i Gerds härad utgöra ett pastorat, och kyrkoherden i Nosaby församling, till hvilken Näsby och Nosaby byar, de der i judicielt och

administrativt hänseende lyda under staden, i ecklesiastikt hänseende höra, är tillika Stadskommisiter i Christianstad. I staden finnes derjemte en garnisonsförsamling. Ungefär en fjerdedel af befolkningen i Åhus by

Tab. Litt. A.

Öfversigt af länets administrativa indelning.

Domsagor- nes namn.	Fögderier- nes namn.	Häradernes eller tingslagens		Socknarnes		Pastorater- nes antal och omfattning.	Länsmans- distrikternes antal och omfattning.	Domsagor- nes namn.	Fögderier- nes namn.	Häradernes eller tingslagens		Socknarnes		Pastorater- nes antal och omfattning.	Länsmans- distrikternes antal och omfattning.
		namn.	antal.	namn.	antal.					namn.	antal.	namn.	antal.		
Norra och Södra Åsbo samt Bjäre	Norra och Södra Åsbo samt Bjäre	Norra Åsbo.	1	Riseberga.....	1	1	1	Häraders.	Häraders.	Bjäre.	1	Vestra Karup.....	1	1	Tullbergs- Häraders- distriktet.
				Färingtofta.....	1							Torekov.....	1		
				Oderljunga.....	1							Båstad.....	1		
				Perstorp.....	1							Houf.....	1		
				del af Torup ¹⁾ ...								Förlöf.....	1		
				del af Röstånga ²⁾								Grefvie.....	1		
				del af Konga ³⁾ ...								Rebbelberga.....	1		
				Örkelljunga ⁴⁾	1							Barkåkra.....	1		
				Rya.....	1							Hjernarp ¹⁴⁾	1		
				Fagerhult ⁵⁾	1										
				Östra Ljungby.....	1							Wisseltofta.....	1		
				Kellna.....	1							Werum.....	1		
				Gråmanstorp.....	1							Åkarp.....	1		
				Wedby.....	1							Wittsjö ¹⁵⁾	1		
Tostarp ⁷⁾	1	Farstorp ¹⁶⁾	1												
Munka Ljungby ⁸⁾	1	Röke.....	1												
Össjö.....	1	Torup ¹⁷⁾	1												
Tossjö.....	1	Stoby.....	1												
		Sandby.....	1												
Höja.....	1	Wankifva.....	1												
Starby.....	1	Ignaberga.....	1												
Ausås.....	1	Finja.....	1												
Strövelstorp ¹⁰⁾ ...	1	Hörja.....	1												
Björnekulla.....	1	Sörby.....	1												
Broby ¹¹⁾	1	Gumlösa.....	1												
Norra Wram ¹²⁾ ..	1	Winslöf.....	1												
Qvidinge.....	1	Näfinge.....	1												
Sönnarslöf.....	1	Önnestad.....	1												
Stenestad ¹³⁾	1														

Anmärkingar rörande oregelbundenheter vid indelningen, m. m.

- 1) Socknen tillhör i ecklesiastikt hänseende Vesta Göinge härad, men 2 mantal lyda i andra hänseenden till Norra Åsbo härad, Färingtofta socken.
- 2) D:o d:o Onsjö härad i Malmöhus län, men $4\frac{2}{3}$ mantal till Norra Åsbo härad.
- 3) D:o d:o d:o d:o » 1 » d:o.
- 4) Hit höra i judicielt och administrativt hänseende $1\frac{1}{2}$ mantal af Hishults socken i Höks härad, Hallands län.
- 5) Är annex till Hishults socken i Höks härad, Hallands län. Hit hör i judicielt och administrativt hänseende 1 mantal af Hishults socken i Höks härad, Hallands län; hvaremot af Fagerhults socken $2\frac{1}{2}$ mantal i enahanda hänseenden höra till Vesta Göinge härad och äro upptagne i jordeboken under Wittsjö socken.
- 6) Till detta länsmansdistrikt höra äfven Qvidinge, Sönnarslöfs och Stenestads socknar i Södra Åsbo härad, hvilka förekomma här nedan.
- 7) Annex till Hjernerps socken i Bjäre härad.
- 8) D:o till Engelholms stadsförsamling.
- 9) Till detta länsmansdistrikt höra äfven Rebbelberga, Barkåkra och Hjernerps socknar i Bjäre härad, hvilka förekomma här nedan.
- 10) $8\frac{1}{2}$ mantal af denna socken tillhöra Luggude härad i Malmöhus län.
- 11) $2\frac{1}{2}$ mantal d:o d:o d:o.
- 12) $11\frac{1}{2}$ mantal tillhöra i judicielt och administrativt hänseende Luggude härad i Malmöhus län, der Bjufs socken är annex.
- 13) $\frac{1}{2}$ mantal N:o 1 Ranseröd tillhör i judicielt och administrativt hänseende Luggude härad i Malmöhus län, der det i jordeboken förekommer under Kägeröds socken, till hvilken Stenestad är annex.
- 14) Annex till denna socken är Tostarp i Norra Åsbo härad.
- 15) Hit höra i judicielt och administrativt hänseende $2\frac{1}{2}$ mantal af Fagerhults socken i Norra Åsbo härad, hvilka upptagas i jordeboken under Wittsjö socken.
- 16) Är annex till Hästveda socken i Östra Göinge härad.
- 17) 2 mantal af Torups socken lyda i judicielt och administrativt hänseende till Färingtofta socken i Norra Åsbo härad.

vid hamn- och lastageplatsen, nemligen de som i och för handeln och sjöfarten der bo, lyda i judicielt och administrativt hänseende under Christianstad. Arealen af stadens och de under dess jurisdiktion lydande Näsby

(Fortsättning af Tab. Litt. A.) Öfversigt af länets administrativa indelning.

Domsagor- nes	Fögderier- nes		Häradernes eller tingslagens		Socknarnes		Pastorater- nes antal och omfattning.	Länsmans- distrikternes antal och omfattning.	Domsagor- nes	Fögderier- nes		Häradernes eller tingslagens		Socknarnes		Pastorater- nes antal och omfattning.	Länsmans- distrikternes antal och omfattning.	
	namn.	antal.	namn.	antal.	namn.	antal.				namn.	antal.	namn.	antal.	namn.	antal.			namn.
r a d a.	1	Gö l i n g e	1	In g e.	1	Brönnestad	1	1	1	Hä r a d e r s.	1	1	1	1	Ifvetofta	1	1	1
						Matteröd	1								Näsum ²⁸⁾	1		
Ö s t r a G ö i n g e o c h W i l l a n d.	1	Hä r a d e r s.	1	Ös t r a G ö i n g e.	1	Mellby	1	1	1	G e r d s o c h A l b o	1	1	1	Ljungby	1	1	1	
						Tjörnarps ¹⁸⁾	1							Gualöf	1			
W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	Häglinge ¹⁹⁾	1	1	1	1	1	1	1	del af Sölvesborgs landsförsamling ²⁹⁾	1	1	1	
						del af N. Rörum ²⁰⁾	1							Fjelkinge.....	1			
W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	Hästveda ²¹⁾	1	1	1	1	1	1	1	Nymö.....	1	1	1	
						Ousby	1							Gustaf Adolf.....	1			
W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	Loushult ²²⁾	1	1	1	1	1	1	1	Rinkaby	1	1	1	
						Glimåkra	1							Åhus ³⁰⁾	1			
W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	Örkened ²³⁾	1	1	1	1	1	1	1	Wä ³¹⁾	1	1	1	
						Broby	1							Åsum.....	1			
W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	Emitlöf	1	1	1	1	1	1	1	Skepparslöf.....	1	1	1	
						Hjersås ²⁴⁾	1							Köpinge	1			
W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	Knislinge.....	1	1	1	1	1	1	1	Lyngsjö.....	1	1	1	
						Qviinge	1							Vestra Wräm.....	1			
W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	Gryt	1	1	1	1	1	1	1	Östra Wräm.....	1	1	1	
						Färlöf	1							Espult	1			
W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	Strö	1	1	1	1	1	1	1	Linneröd	1	1	1	
						Oppmanna	1							Träne	1			
W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	Wånga ²⁵⁾	1	1	1	1	1	1	1	Djurröd	1	1	1	
						Österslöf.....	1							del af Häglinge ³²⁾	1			
W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	Nosaby ²⁶⁾	1	1	1	1	1	1	1	Widtsköfte	1	1	1	
						Fjelkestad.....	1							Degeberga.....	1			
W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	Råbelöf	1	1	1	1	1	1	1	Efveröd	1	1	1	
						del af Hjersås ²⁷⁾	1							Sönnarslöf.....	1			
W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	W i l l a n d.	1	Ifö.....	1	1	1	1	1	1	1	Hörröd	1	1	1	
						Kiaby	1							Maglehem.....	1			

Anmärkingar om oregelbundenheter i indelningen, m. m.

¹⁸⁾ 1 1/2 mantal af Tjörnarps socken tillhöra i judicielt och administrativt hänseende Frosta härad i Malmöhus län.

¹⁹⁾ Annex till Södra Rörums socken i Malmöhus län. 5/8 mantal tillhöra i judicielt och administrativt hänseende Frosta härad i nämnde län.

²⁰⁾ Af Norra Rörum, som i ecklesiastikt hänseende tillhör Malmöhus län, tillhöra i judicielt och administrativt hänseende 5 1/2 mantal Christianstads län och finnas i jordeboken upptagne till 3 1/2 mantal under Tjörnarps och till 1 1/2 mantal under Matteröds socken.

²¹⁾ Har till annex Farstorps socken i Vestra Göinge härad.

²²⁾ 1 förmedlad mantal af Loushults socken tillhör i judicielt och administrativt hänseende Örkeneds socken i nästföljande länsmandistrikt.

²³⁾ Till Örkened hör i judicielt och administrativt hänseende 1 förmedlad mantal af Loushults socken och 1/8 mantal af Wånga socken i Willands härad.

²⁴⁾ Af Hjersås socken tillhöra 2 3/4 mantal i judicielt och administrativt hänseende Willands härad.

²⁵⁾ 1/8 mantal af Wånga socken tillhör i judicielt och administrativt hänseende Örkeneds socken i Östra Göinge härad.

²⁶⁾ Af Nosaby socken höra byarne Näsby och Nosaby, utgörande donerad stadsjord, i judicielt och administrativt hänseende till Christianstads stad, så att under landsrätt höra endast 14 1/4 mantal.

²⁷⁾ Af Hjersås, som i ecklesiastikt hänseende tillhör Östra Göinge härad, tillhöra 2 3/4 mantal i judicielt och administrativt hänseende Willands härad.

²⁸⁾ Annex till Jemshögs socken i Blekinge län.

²⁹⁾ 1 1/4 förmedlade mantal af hemmanen Ynde och Walsjö tillhöra i ecklesiastikt hänseende Sölvesborgs landsförsamling i Blekinge län, men i öfrigt Willands härad, ehuru de äro belägna inom Blekingeska gränsen.

³⁰⁾ 3 förmedlade mantal (Yngsjö by) lyda i judicielt och administrativt hänseende till Gerds härad. Ungefär 1/4 af befolkningen, nemligen de som i och för handeln och sjöfarten bo i Åhus, hvarest finnes Christianstads hamn- och lastageplats, tillhöra i judicielt och administrativt hänseende Christianstads stad.

³¹⁾ Annex till Christianstads pastorat.

³²⁾ Af denna socken, som i ecklesiastikt hänseende tillhör Vestra Göinge härad, tillhöra 3/4 mantal i judicielt och administrativt hänseende Gerdshärad.

och Nosaby byars mark, jemte de jordar och lägenheter, hvilka äro under Eders Kongl. Maj:ts och Kronans ägo, utgör 3,734 tunnland;

2) *Engelholm*, belägen vid Rönne å på $\frac{1}{4}$ miles afstånd från Skelderviken. Staden utgör en församling och med Munka Ljungby socken till annex ett pastorat, dock finnes Garnisonspastor för den i staden förlagde afdelning af husarregementet Konung Carl XV. Stadens med derunder lydande områdes mark utgör 633 tunn-2,5 kappland. Vid Rönneåns utlopp i hafvet vid Barkåkra sockens i Bjäre härad område finnes Engelholms hamnplats;

3) *Cimbrishamn*, belägen vid Östersjön med hamn, utgör en församling, som med Jerrestads socken i Jerrestads härad bildar ett pastorat. Staden tillydande jordar hafva en areal af 676 tunn-10,4 kappland.

(Fortsättning af Tab. Litt. A).

Öfversigt af länets administrativa indelning.

Domsagor- nes		Fögderier- nes		Häradernes eller tingslagens		Socknarnes		Pastoraternes antal och omfattning.	Länsmans- distrikternes antal och omfattning.	Domsagor- nes		Fögderier- nes		Häradernes eller tingslagens		Socknarnes		Pastoraternes antal och omfattning.	Länsmans- distrikternes antal och omfattning.			
namn.	antal.	namn.	antal.	namn.	antal.	namn.	antal.			namn.	antal.	namn.	antal.	namn.	antal.	namn.	antal.			namn.	antal.	
H ä r a d e r s .	1	H ä r a d e r s .	1	Å s b o .	1	Huaröd ³³⁾	1	1	1	1	o c h	1	o c h	1	s t a d s .	1	Glemminge.....	1	1	1	23	
						(del af Svensköp ³⁴⁾)											Tostarp.....	1	1			
						Raflunda.....	1	1									Ingelstorp.....	1	1			
						Brösarp.....	1	1									Walleberga.....	1	1			
						Andrarum.....	1	1									Löderup.....	1	1			
						Eljaröd.....	1	1									Hörup.....	1	1			
						Mellby.....	1	1									Stora Köpinge ⁴¹⁾	1	1			
						Hvitaby.....	1	1									Ullstorp.....	1	1			
						Fogeltofta ³⁵⁾	1	1									Bollerup.....	1	1			
						St Olof ³⁶⁾	1	1									del af Borrbby ⁴²⁾ .					
						Rörum ³⁷⁾	1	1									Hofby.....	1	1			
						Onslunda ³⁸⁾	1	1									Wemmerlöf ⁴³⁾	1	1			
						Tryde ³⁹⁾	1	1									Gladsax.....	1	1			
						Spjutstorp.....	1	1									Tomarp.....	1	1			
Qverrestad.....	1	1	Stiby ⁴⁴⁾	1	1																	
Smedstorp.....	1	1	Jerrestad ⁴⁵⁾	1	1																	
Östra Herrestad...	1	1	Cimbris.....	1	1																	
Ingelstad.....	1	1	Nöbbelef.....	1	1																	
Hammenhög.....	1	1	Wallby.....	1	1																	
Hannas.....	1	1	Bolshög.....	1	1																	
Öfraby ⁴⁰⁾	1	1	Borrbby ⁴⁶⁾	1	1																	
Benestad.....	1	1																				
											5		4		10					145	73	23

Anmärkingar rörande oregelbundenheter i indelningen, m. m.

³³⁾ Svensköps socken, deraf största delen är belägen i Malmöhus län, är annex till Huaröds pastorat.

³⁴⁾ Af denna socken tillhöra $1\frac{1}{4}$ mantal Gerds härad i judiciellt och administrativt hänseende.

³⁵⁾ Annex till Löfvestads pastorat i Färs härad af Malmöhus län.

³⁶⁾ D:o till Stiby pastorat i Jerrestads härad.

³⁷⁾ D:o till Wemmerlöfs pastorat i d:o.

³⁸⁾ D:o till Tranås pastorat i Malmöhus län.

³⁹⁾ $6\frac{1}{4}$ mantal af Tryde socken tillhöra i judiciellt och administrativt hänseende Herrestads härad i Malmöhus län.

⁴⁰⁾ 1 d:o af Öfraby socken tillhör i d:o d:o d:o d:o.

⁴¹⁾ $13\frac{3}{8}$ d:o af socknen tillhöra i d:o d:o d:o d:o.

⁴²⁾ Af Borrbby socken, hvilken till största delen är belägen i Jerrestads härad, tillhöra $12\frac{1}{4}$ mantal Ingelstads härad.

⁴³⁾ Har till annex Rörums socken i Albo härad.

⁴⁴⁾ D:o d:o St Olofa socken i d:o.

⁴⁵⁾ Är annex till Cimbrishamns stads pastorat.

⁴⁶⁾ Borrbby socken tillhör 22:dra länsmansdistriktet.

I länet finnes endast en *köping* under landsrätt, nemligen Båstad i Båstads socken af Bjäre härad, belägen vid den så kallade Laholmsbugten af Nordsjön.

Under perioden hafva uppkommit följande till denna afdelning hänförliga *förändringar*:

Den vid afgifvandet af senaste femårsberättelsen redan beslutade indelningen af Vestra Göinge härad till en samt Östra Göinge och Willands härader till en *domsaga*, har, sedan förre Domhufvanden i Östra och Vestra Göinge häraders fordna domsaga afgått, trädt i verkställighet;

Sedan Rikets Ständer den 6 Februari 1858 hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet anmält, att, i anledning af Eders Kongl. Maj:ts nådiga framställning, Rikets Ständer på stat uppfört löneanslag för en ny *länsmanstjänst* för en del af Åsbo och Bjäre häraders fögderi; så har, till underdånig följd af Eders Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 23 i nämnde månad, under den 15 Juni samma år blifvit bestämdt, att det nya distriktet skulle bestå af Rebbelberga, Barkåkra och Hjernarps socknar i Bjäre härad samt Tostarps, Munkaljungby, Össjö och Tossjö socknar i Norra Åsbo härad, hvilka således från och med den 1 påföljde Juli frånskiljdes de två distrikter, desamma förut tillhört. — Genom nådigt Bref den 21 Januari 1859 har Eders Kongl. Maj:t bifallit i underdånighet gjord framställning, att Hofby socken af Ingelstads härad, som dittills tillhörde Löderups, Hörups m. fl. socknars länsmansdistrikt i nämnde härad, finge utbytas mot Borrby i såväl Ingelstads som Jerrestads härader belägne socken, hvilken förut tillhörde Jerrestads härads länsmansdistrikt, så att Hofby socken kom att tillyda det sistnämnde och Borrby socken det förstnämnde distriktet. Ombytet skedde den 1 Juli 1859;

Före år 1859 utgjorde Vestra Karups och Houfs socknar i Bjäre härad ett *pastorat* samt Båstads och Torekovs socknar i samma härad ett *pastorat*, men till följd af Eders Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 8 April nämnde år har utbyte skett, så att Vestra Karups och Torekovs socknar utgöra ett samt Båstads och Houfs socknar ett *pastorat*. Enligt Eders Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 30 Januari 1857 är beslut fattadt om ändring af Ousby och Loushults socknars pastorats fördelning, så att hvardera socknen kommer att utgöra ett *pastorat*; men förändringen lär icke inträda förr än vid blifvande kyrkoherdeledighet.

Den af Eders Kongl. Maj:t i nåder anbefalda, redan då förra femårsberättelsen afgafs till en stor del verkställda raseringen af Christianstads fordna fästningsverk har under denna period vunnit i det närmaste fullbordan. Staden har i följd deraf vunnit utvidgning dels åt östra och vestra långsidorna, med 38 alnar åt hvarje sida till byggnadstomter, å hvilka nybyggnader årligen företagits samt derutanför tjugu alnar breda gator och vidare utanför dessa tjugu alnar breda bulevarder planterade med tre rader träd, och dels åt södra ändan med omkring 250 alnar, indelade till tomter samt lika beskaffad gata och bulevard derutanför. Genom Eders Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 22 Januari 1858 har blifvit fastställd ny tomtreglering i Engelholm, hvarigenom staden blifvit indelad i ett större antal kvarter och en del af stadens jord indelats till nya byggnadstomter.

Under den 22 Oktober 1858 har Eders Kongl. Maj:t i nåder fastställt ett reglemente för fordna stadsfläcken Båstad, som derigenom fått benämning af *köping*. Fordna benämningen af stadsfläck synes först hafva tillkommit genom Kongl. Resolutionen den 10 September 1664, hvarigenom innevärnarnes underdåniga ansökning att varda befriade från tull och accis förklarats icke kunna bifallas, men platsen deremot tillförsäkrats en fläcks rättighet, bestående uti hökeri, handtverk, gästgifveri, krögeri och annan handel. Som, enligt de i senare åren utkomne författningar, nyssberörde rättighet icke ansågs medföra annan eller större fördel för innevärnarne utöfver hvad innebyggarna å landet kunde sig förvärfva, än att handlande, som voro borgare i Helsingborg, jemlikt Extraktet af Herrar Kommissariers Resolution till Kongl. Senaten öfver 1671 års jordrefningsprotokoll, ägde att der idka sådan handel, som med burskap är förenlig, så ansågs benämningen af stadsfläck mindre förenlig med nutidens förhållanden, hvadan hos Eders Kongl. Maj:t framställdes underdånigt förslag, att Båstad måtte förklaras vara köping under landsrätt, med rättighet som tillförene för handlande, som

äro borgare i Helsingborg, att der handel idka. Enligt nådiga reglementet består köpingens Styrelse af en Ordförande och sex ledamöter, under benämning "Förman och De Äldste". Förmannen antages å sockenstämma och aflönas af köpingens innevånare samt bibehålles så länge han väl och oklanderligt bestrider befattningen. Uppstår fråga om hans entledigande ankommer densamma på Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes pröfning. De Äldste väljas för två år. Köpingen är indelad i sex rotar och derutöfver en så kallad landtbo-rote. Uti hvardera af dessa tillsättes årligen en Sexman, hvilken tillika med en Polisuppsyningsman, som af köpingens Styrelse antages, skola vaka öfver ordningens vidmakthållande. Förmannen och De Äldste utgöra äfven köpingens Fattigvårdsstyrelse, deri dock Pastor i församlingen då jemväl är ledamot.

2. Innevånare.

Tab. N:o 1. Tabell öfver *folkmängden* enligt föreskrifne formuläret för Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande underdånigst bifoga under N:o 1. Af denna tabell inhemtas, att folkmängden under perioden ökats å landsbygden enligt husförhörlängderne med 12,094 personer och enligt mantalslängderne med 10,907 personer samt i städerna

	Enligt husförhörlängderne.	Enligt mantalslängderne.
Christianstad med.....	122,	236;
Cimbrishamn.....	10,	4;
Engelholm.....	89,	88.

Tab. Litt. B. Särskild redogörelse öfver folkmängden *föjderivis* bifogas enligt tabellen Litt. B å motstående sida.

Orsakerna till folkmängdens å landsbygden *tilltagande* synes hufvudsakligast hafva varit jordbrukets utvidgning i förening med en vidt drifven hemmansklyfning och jordafsöndring och deraf sig härledande giftermålens större talrikhet.

Utflyttningar till andra länder, särdeles Amerika och Danmark, förekommo visserligen under periodens första år, men icke till sådan betydighet, att märkbar förändring i folknumerären sig deraf företedde, och dessutom kan antagas, att största delen af de till Danmark utflyttade innan periodens slut till riket återvändt.

År 1857 härjade cholera-farsoten i Christianstad, Cimbrishamn och i en del socknar deromkring. Mortaliteten i Christianstad var stor, i thy att i farsoten borttrycktes nära 600 personer, men i Cimbrishamn och på landet var förhållandet icke i sådan grad sorgligt. I Cimbrishamn dogo nemligen 24 personer och i socknarne på landet ett i förhållande till befolkningens antal vida ringare antal.

För öfrigt hafva sig icke företett några i ögonen fallande egendomligheter för länet i afseende på giftermålens talrikhet, nativitets- och mortalitets-förhållanden; och i afseende på vissa lyten är icke annat att anmärka, än att vid sjökusten och synnerligast vid en del fiskelägen å östra kusten förekomma flera blinda än annorstädes.

Särskilda administrativa förfoganden för innevånarna som tala främmande språk hafva icke erfordrats, och ehuru *schismatiska rörelser*, särdeles i baptistisk riktning, förekommit, hafva de icke föranledt till bildandet af särskilda församlingar.

I anseende till stegradt pris å byggnadsvirke har allt mer och mer kommit i bruk användande af tegel till *byggnader*, såväl bonings- som ladugårdshus; också begagnas gjuthus af kalk och sand. Allmogen har i senare tiden börjat vinnlägga sig om prydighet och större utrymme vid byggnaders uppförande och man ser mångenstädes bondhemman vara särdeles väl bebyggde. Stegradt pris på brännmateriel har föranledt inrättande af eldstäder, i hvilka såväl torf som stenkol kunna begagnas.

Den gamla provins-*klädedräkten* hos allmogen synes för hvarje år komma allt mer och mer ur bruk. I stället för vadmal och hemväfda tyger begagnas kläde och fabriksväfnader, ofta af utländsk tillverkning.

Till dagligt bruk har allmogen tarflig men stark föda. Begagnandet af brännvin har aftagit, och så kalladt Bäjerskt bier har kommit mycket i bruk.

Omtanken för renlighet och större bekvämlighet har tilltagit, dock mer i skogstrakterne än på slättbygden.

Några egentliga folknöjen förekomma icke. Ungdomen på landet samlas stundom till dans eller så kallad "lekstuga".

Sockenbibliotheker finnas i ganska många församlingar, och hågen för läsning har tilltagit. Föreningar till öfning i vapens bruk funnos icke före periodens slut.

3. Näringar.

A och B) Jordbruk och boskapskötsel. Jordens beskaffenhet i allmänhet är: God i största delarne af Södra Åsbo, Ingelstads och Jerrestads härad, omkring $\frac{1}{2}$ af Willands härad samt de tre sydligaste socknarne af Östra Göinge härad; Medelmättig i en mindre del af Norra Åsbo härad, i Bjäre härad, i största delarne af Östra och Vestra Göinge samt Albo härad samt i hälften af Gerds härad; Svag i största delen af Norra Åsbo härad, i hälften af Gerds härad, i nordligaste delen af Östra Göinge, i nordvästligaste delen af

Tab. Litt. B.

Folkmängden fögderivis.

	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
	Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år.						Utskrifningsmanskap.
	Hela folkmängden af			Deraf frie från mantalspenningar.			
	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	
1856: Norra och Södra Åsbo samt Bjäre häraders fögderi.....	23,585	25,241	48,826	10,666	11,142	21,808	1,785
Östra och Vestra Göinge dito	25,565	27,553	53,118	12,249	13,024	25,273	1,841
Willands, Gerds och Albo dito	26,042	27,176	53,218	13,886	13,639	27,525	1,887
Ingelstads och Jerrestads dito	15,648	15,562	31,210	7,831	7,787	15,618	1,131
Summa	90,810	95,532	186,372	44,632	45,592	90,224	6,644
1857: Norra och Södra Åsbo samt Bjäre häraders fögderi.....	23,981	25,555	49,536	11,304	11,722	23,026	1,793
Östra och Vestra Göinge dito	25,998	28,071	54,069	12,540	13,257	25,797	1,945
Willands, Gerds och Albo dito	26,460	27,475	53,935	14,779	14,574	29,353	1,980
Ingelstads och Jerrestads dito	15,650	15,625	31,275	7,721	7,720	15,441	1,199
Summa	92,089	96,726	188,815	46,344	47,273	93,617	6,917
1858: Norra och Södra Åsbo samt Bjäre häraders fögderi.....	24,615	26,172	50,787	11,611	11,979	23,590	1,797
Östra och Vestra Göinge dito	25,915	27,834	53,749	13,147	13,730	26,877	1,906
Willands, Gerds och Albo dito	26,735	27,816	54,551	14,778	14,703	29,481	1,937
Ingelstads och Jerrestads dito	15,942	15,911	31,853	8,406	8,367	16,773	1,093
Summa	93,207	97,733	190,940	47,942	48,779	96,721	6,733
1859: Norra och Södra Åsbo samt Bjäre häraders fögderi.....	25,254	26,665	51,919	11,994	12,290	24,284	1,828
Östra och Vestra Göinge dito	26,465	28,255	54,720	13,457	13,938	27,395	1,923
Willands, Gerds och Albo dito	27,288	28,305	55,593	15,028	14,923	29,951	2,002
Ingelstads och Jerrestads dito	16,158	15,967	32,125	8,512	8,394	16,906	1,184
Summa	95,165	99,192	194,357	48,991	49,545	98,536	6,937
1860: Norra och Södra Åsbo samt Bjäre häraders fögderi.....	25,590	26,971	52,561	12,377	12,714	25,091	1,865
Östra och Vestra Göinge dito	27,036	28,823	55,859	13,703	14,293	27,996	1,934
Willands, Gerds och Albo dito	27,649	28,589	56,238	15,173	14,954	30,127	2,155
Ingelstads och Jerrestads dito	16,336	16,145	32,481	8,599	8,466	17,065	1,189
Summa	96,611	100,528	197,139	49,852	50,427	100,279	7,143

Vestra Göinge, i omkring $\frac{1}{3}$ af Albo härad samt i de delar, som äro belägne längs kusten i Ingelstads och Jerrestads härad.

Allmänna brukningssättet är vaxelbruk och tredings. Säker uppgift om det ena eller andra brukningssättets förhållande till åkerjordens hela vidd kan icke meddelas, men tredingsbruket förekommer mest i Gerds, Willands, Albo, Östra och Vestra Göinge samt Norra Åsbo härad.

Tab. N:o 2. Rörande utsädet på tunnland, länets årliga behof till utsäde, tunnland åkerjord använde till odling af hvarje sädeslag, skördebelopp och förbrukning på person lemnar tab. N:o 2 upplysning. För vinnande af dessa uppgifter angående årliga utsädet på tunnland, angående tunnlandtal som användts till odling af de särskilda sädeslagen och angående årliga utsädesbehofvet, hafva upplysningar blifvit infordrade dels från länets Hushållnings-sällskap och dels från Kronobetjeningen. Hushållnings-sällskapet har åter infordrat uppgifter från socknarne, och samma utväg har af Kronobetjeningen blifvit begagnad, men under det en stor del socknar med beredvillighet gått önskingarne till mötes, hafva deremot andra dels icke lemnat uppgifter och dels lemnat sådana ofullständiga. Under sådana förhållanden hafva tabellens siffertal icke kunnat erhållas utan proportionerlig beräkning och under jämförelse med de till Finans-Komitén förut lemnade uppgifterna. De kunna således icke anses tillförlitliga.

Odling af bönor förekommer på få ställen och icke till någon betydelse.

Utsädet af vicker torde kunna antagas till högre belopp än det utförda, då i betraktande tages den mängd som till grönhöstnad användes.

Under åren 1857 och 1858 slog den så kallade trindsäden fel på de flesta ställen, så att der endast erhöles en skörd motsvarande utsädet.

Sädesproduktionen är i allmänhet tillräcklig för länets behof. Äfven är den i allmänhet tillräcklig inom de särskilda häraderna, med undantag af Gerds samt Östra och Vestra Göinge härad, der bränvinstillverkningen är högt uppdrifven.

Tab. Litt. C. Uppgifterna å priser på de hufvudsakligaste sädeslagen under periodens fem år utvisa de vaxlingar, som nedanstående tab. Litt. C åskådliggör.

Offentliga understöd hafva utgått till Vestra Wrams, Träne, Esphults och Linneröds socknar af Gerds härad med 735 R:dr och till Farstorps socken i Vestra Göinge härad med 200 R:dr för hagelskada å gröda,

Tab. Litt. C.

Handelspriser å säd.

		Hvete..	Råg.	Korn.	Hafre.
Åsbo fögderi	1856..... R:dr R:mt	24 à 25	15 à 17	13 à 14	8 à 9
	1857..... " "	20 à 22	14 à 16	13 à 14	8 à 9
	1858..... " "	17 à 18	13 à 15	10 à 12	8 à 9
	1859..... " "	16 à 17	12 à 14	11 à 12	7 à 9
	1860..... " "	20 à 22	15 à 16	12 à 13	8 à 10
Göinge fögderi, alla 5 åren	" "		15 à 20	10 à 15	8 à 10
Willands fögderi	1856..... " "	25 à 26	16 à 20	12 à 15	7 à 10
	1857..... " "	25 à 30	15 à 18	12 à 13	7 à 10
	1858..... " "	20 à 22	13 à 15	12 à 13	6 à 9
	1859..... " "	21 à 23	13 à 16	12 à 13	7 à 8
	1860..... " "	23 à 26	14 à 16	11 à 13	6 à 10
Ingelstads fögderi	1856..... " "	20 à 35	15 à 22	11 à 15	7 à 9
	1857..... " "	14 à 21	8 à 15	6 à 13	4 à 8
	1858..... " "	15 à 16	8 à 13	6 à 11	4 à 8
	1859..... " "	8 à 15	12 à 14	9 à 11	7 à 10
	1860..... " "	15 à 20	13 à 14	10 à 11	7 à 9

timad år 1858, samt till Wankifva socken af sistnämnde härad med 292 R:dr R:mt för enahanda skada timad år 1859, allt utan återbetalningsskyldighet.

Nya sädeslag hafva i allmänhet icke förekommit; dock hafva Egyptiskt korn och hvita vicker blifvit i mindre skala försökta och visat goda resultat.

Håg hos allmogen för *trädgårdsskötsel* och *fruktträdsodling* har vaknat, men några egentliga framsteg kunna ännu icke anses hafva skett. Vid de större landegendomarne deremot bedrifves trädgårdsskötseln väl och såsom näringsgren.

Vinterfödda kreatur i länet 1860—1861 utgjorde det belopp, sam tab. N:o 3 utvisar.

Tab. N:o 3.

Höskörden och andra foderväxter hafva visat sig vara tillräckliga inom Norra och Södra Åsbo samt Bjäre häraders fögderi samt inom Ingelstads och Jerrestads häraders fögderi, hvadan kreaturs-antalet derinom ökats, men i de öfriga två fögderierne användes för fäkreaturen såsom foder-surrogat drank; dock har minskning i kreaturs-antalet icke förnummits. Omkring 220,000 tunnor säd af hvarjehanda slag, dock mest korn och hafre, anses åtgå till kreaturens utfodring, förutom potatis och andra rotfrukter. Uppgifterna härom äro dock mycket osäkra, ty mängden af allmogen har icke sjelf reda på åtgången.

En större del ladugårdar lemna visserligen öfverskott genom försäljning af dels lefvande kreatur och dels kött, smör, ost, ägg, ull, hudar, men någon betydlig afsättning utom länet är icke att beräkna.

Priserna å kreatur och ladugårdsprodukter hafva varierat emellan de belopp, som i nedanstående Tab. Litt. D. tab. Litt. D äro utförde.

Djurracerne äro i allmänhet lämpliga hvar för sin ort. Såväl genom Hushållnings-sällskapets som enskilde personers omtänka hafva åtgärder vidtagits till racernes förbättrande medelst anskaffande af goda afvelsdjur. Också finnas hingstar, tjurar och springbaggar af älla racer på de fleste större egendomar, och allmogen har visat benägenhet att deraf draga fördel för dess ladugårds förbättrande.

Fjäderfä hållas i allmänhet vid hvarje jordlägenhet, äfven till afsalu, isynnerhet i närheten af städerna. *Biskötseln* drifves efter gammal method och är högst obetydlig samt kan nästan sägas hafva aftagit.

Farsoter bland husdjuren hafva icke förekommit under perioden annorlunda, än att någon gång ben-skorhet och tungrota bland fäkreaturen, koppor bland får och rots bland hästar yppat sig å vissa orter, deremot andra åtgärder icke vidtagits, än att Djurläkare fått sig uppdraget att hålla tillsyn öfver de sjuka kreaturens behandling, och någon anmärkningsvärd förlust å kreatur har icke uppkommit.

Jordbruket har *utvidgats* och *förbättrats* genom:

- Nyodlingar till betydlig del;
- Vattenaftappning på omkring 1,000 tunnland;
- Grunddikning på omkring 3,000 tunnland;
- Ängsvattning och öfversilning på omkring 200 tunnland;
- Ökad mängd och förbättrad beskaffenhet af gödningsämnen, i det såväl benmjöl, fosforsyrad kalk, guano och Stettiner-kraftgödning börjat användas, som äfven kompostberedning och de naturliga gödningsämnenas mera ändamålsenliga samlande kommit i bruk.

Tab. Litt. D.

Priser å ladugårdsalster.

Arbetshäst	200 å 300 R.dr.	Smör	L $\frac{1}{2}$ 10 å 13 R.dr.
Oxe	100 å 150 "	Ost	" 7 å 8 "
Ko	75 å 90 "	Kött	" 3 å 5 "
Bagge	20 å 70 "	Fläsk	" 5 å 7 "
Tacka med lam	10 å 13 "	Ull	" 1 $\frac{1}{4}$ å 1 $\frac{1}{2}$ "

På slättlandet har *stängsel* mycket börjat aftaga, ither att vakt om kreaturen der kan åstadkommas, men i skogstrakter kan den icke undvaras och der förorsakar den skogsförödelse. Tillämpningen af nya stängselförfattningen har på flere ställen väckt belåtenhet, men man har också förnummit anmärkning, att en granne ofta tillskyndas vinst på den andres bekostnad, såsom då ägare af mindre hemman betungas lika med ägare af större, och derigenom att den, som med åker, äng eller plantering möter skog, utmark eller beteshage, icke har stängsel-vitsord, hvadan han sjelf får hålla stängseln, då skogs- eller utmarksägaren finner, att grannen svårligen kan blifva i tillfälle att intaga kreatur, som åverka på dennes aflägsna ägor.

Verksamhet och inflytande af:

a) *Hushållnings-sällskapet*. Innevånarne i länet intressera sig mer och mer för Sällskapets förhandlingar och tillägna sig dess råd och upplysningar, och om än mera framstående verkningar ännu icke åstadkommits, kan dock med skäl uttalas den åsigt, att Sällskapets verksamhet haft ett välgörande inflytande på landthushållningen;

b) *Hushållnings-sällskapets filial-afdelningar* hafva ännu icke motsvarat önskningarne;

c) *Landtbruksmöten*, d) *premier*, e) *täflingar*, f) *expositioner* hafva för dem som nitälska för saken fördelaktigt inverkat till förbättring såväl i ladugårdsskötseln, som åkerjordens behandling, i förra hänseendet genom rikligare utfodring och bättre afvelsdjur och i det senare genom åkerns ändamålsenligare drifning samt förbättrade redskaper;

g) *Agronomer* hafva på några få ställen blifvit anlidade och der hafva resultaterna visat sig goda;

h) *Tillämpningsskolor* för landtbruket hafva under perioden icke funnits i länet, men den för provinsen Skåne gemensamma landtbruksskolan på Orup har begagnats af många bland allmogens söner och såmedelst haft fördelaktigt inflytande på jordbruket;

i) *Stuterier* finnas endast några få enskilde utan betydelse;

k) *Holländerier* och *mejerier* finnas å de flesta större egendomar och hafva särdeles välgörande inflytande på boskapsskötseln och jordbruket;

l) *Brännerier*. Bränvinsbränningen har varit särdeles högt uppdrifven i Östra och Vestra Göinge samt Gerds och Willands härader. Fabriksvinsten har icke varit stor. Största delen af bränvinsbrännarne räkna vinsten i tillgången på drank till utfodring. Denna näringsgren har förorsakat en vidsträckt potatisodling, som för jorden icke är välgörande och för ladugårdsskötseln är menlig.

Tillgången å *arbetare* för jordbrukets behof är tillräcklig. Sätten för deras anskaffande äro följande:

a) *Jordtorpare*, hvilka finnas såväl vid de större egendomarne, som vid bondhemman. De antagas i allmänhet genom kontrakt och utgöra dagsverken till jordägaren i förhållande till torpens storlek. En del torplägenheter äro af den betydelse, att innehafvaren måste hålla särskild dräng för arbetskyldighetens fullgörande. Arbetskyldigheten är vanligen på en eller flere dagar per vecka hela året om, och är torpinnehafvaren derjemte ofta förbunden att emot dagspenning utgöra särskildt arbete, särdeles under hösttiden;

b) *Stattorpare* finnas äfven på en del ställen, men till ringa antal. De innehafva obetydlig jord och erhålla till fullnad stat. Deras arbetskyldighet är ordnad på enahanda sätt som jordtorparnes;

c) *Tjenare i husbondens bröd* äro de talrikaste. Lönevilkoren äro 100 R:dr R:mt för fullgod arbetsdräng samt 50 à 60 för andra;

d) *Statfolk* förekomma sällan hos allmogen, men finnas vid de större gårdarne. De åtnjuta vanligen 7 à 8 tunnor säd, 100 R:dr i penningar samt antingen föda för en ko eller ock ett visst quantum mjölk per dag, förutom bostad och bränmateriel;

e) *Daglönnare* finnas att tillgå på de flesta ställen; äfvenså

f) *Backstugusittare*, de der mot rättighet att å utmarken bygga sig stuga erlægga till jordägaren en ringa penninge-afgift eller ock förrätta motsvarande arbete.

Dagsverkspriserna hafva varit de i tab. Litt. E uppgifne. Någon skilnad häri har dock varit på Tab. Litt. E. olika orter i länet, men ett medium är beräknadt.

C) *Skogshushållning* jemte D) *Rofdjurs utödande*. Å tabellen N:o 4 finnas upptagne de förhållanden, Tab. N:o 4. som äro kända i afseende på arealen och afkastningen å befintlige boställsskogar och flygsandsfält, som äro ställda under allmän uppsigt. Arealen af boställsskogarne kan icke uppgifvas. Under den 6 Juli 1859 infor-drade Eders Kongl. Maj:ts Skogsstyrelse uppgift i detta hänseende, och, efter begagnande af alla tillgängliga källor, meddelade Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande den 18 Februari 1860 en sådan, upptagande boställen af alla slag, kungsgårdar, kungsladugårdar, till Eders Kongl. Maj:t och Kronan indragne boställen samt andra hemman och lägenheter, hvilka förvaltas eller äro utarrenderade för Kronans räkning, äfvensom kyrko-, akademi-, hospitals-, barnhus- och krigsmanshus- samt alla allmänna inrättningars hemman och lägenheter med undantag af sådana, som under stadgad åborätt äro upplätne. Denna uppgift, såsom varande den enda tillgängliga, får Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande här i underdånighet åberopa.

Jägeristatens antal och aflöning vid periodens slut var följande: 1 Öfverjägmästare med lön af 1,600 R:dr R:mt, 1 Uppsyningsman vid hvartera af de 2 revieren, den ene med 5, den andre med 1,26½ tld. jord, 2 Vaktare vid 1:sta revieret med tillsammans 2 tld. 5 kpl. jord, 16 Vaktare vid 2:dra revieret med tillsammans 20 tld. 30,3 kpl. jord samt vid samma revier 3 Extra Vaktare med tillsammans 4 tld. 1 kpl. jord.

Allmänna *afverkningssättet* å skogarne är gallring eller blädning. Å fem *flygsandsfält* är dock traktthuggning införd, och detta afverkningssätt förekommer också på en del enskilde skogar, tillhörande de större egen-domarne, hvarest i senare åren en bättre och värdad skogshushållning blifvit införd. För öfrigt finnes icke någon värdad skogshushållning, och särskilda undervisnings-anstalter för skogsskötseln saknas.

Byggnadstimmer, plankor och bräder afverkas till icke obetydligt belopp, men qvantiteten kan icke uppgifvas. Största delen afsättes inom länet, men en del afsättes dels till Malinöhus län och dels till utrikes ort.

Svedjande har betydligt aftagit. *Skogseldar* hafva förekommit inom Örkejlunga socken i Norra Åsbo härad dels år 1856, då genom en elfvaårig gosses okynne 56 tunnland gles skog förstördes, i värde uppskattad till 300 R:dr R:mt, och dels år 1857, då skog å omkring 20 tunnland gick förlorad i följd af värds-löshet vid torfbränning, hvilken skada uppskattades till 40 R:dr R:mt, samt inom Qviinge socken i Östra Göinge härad år 1859, då en under Hanaskogs gård lydande vacker furuplantering på omkring 80 tunnlands ryud lades i aska, utan att orsaken till eldens uppkomst kunde utrönas.

Fabriksanläggningar finnas icke inom länet af det omfång, att de inverka på skogsvården. Till *kolning* samt *tjäu-* och *beck-bränning* begagnas mest stubbar och vid *kalkbränning* till största delen torf. I skogs-trakterne medtager stängselsättet icke obetydligt skog.

Hufvudsakliga *surrogatet för brännmateriel* är torftägt, som finnes på de flesta ställen i länet. Också Engelska stenkol användas numera till betydlig del, särdeles å orter belägne i närhet af lastageplats.

Priserne å skogsprodukter hafva under perioden stegrats. Vid periodens slut gällde en kubikfamn bok-ved 20 å 22 R:dr R:mt, då den vid förra femårsperiodens slut kunde köpas för 16 å 18 R:dr R:mt. Äfven

Tab. Litt. E.

Dagsverkspriser.

	R:dr	R:mt	Under vintermånaderne.		Under sommarmånaderne.			
			Mansdags- verken.	Qvindsags- verken.	Mansdags- verken.	Qvindsags- verken.		
År 1856.....	—	60	—	40	—	80	—	50
• 1857.....	—	75	—	50	1	—	—	60
• 1858.....	—	75	—	50	1	12	—	60
• 1859.....	—	84	—	50	1	12	—	75
• 1860.....	—	84	—	50	1	25	—	75

priset på virke och bräder har stigit, dock icke så märkbart. En-tums furubräder med 120 tum på tolften noterades till 6 R:dr R:mt och i förhållande derefter för gröfre plankor.

Tabb. N:o 5 o. 6. Uppgifter om antal dödade rofdjur och af rofdjur dödade husdjur meddelas å bifogade tabeller N:o 5 och 6. Dessa uppgifter äro dock icke tillförlitliga, emedan vid deras inforandra många förklarar, att, i saknad af anteckningar, man icke kunde erinra sig antalet af det ena eller andra slaget af djur som blifvit dödade. Antagligen är antalet vida större än uppgifterne utvisa. För rofdjurs utödande hafva icke vidtagits andra åtgärder än skallgång, och andra belöningar än de i författningarne bestämde skottpenningar hafva icke ifrågakommit.

Tabb. N:o 7. E) Bergs- och brukshandtering samt F) Fabriker, manufaktur och handverk. Å tabellen N:o 7 finnas uppgifter om alla näringar, med undantag för jordbruk och skogshandtering, särskildt för landet och särskildt för städerna, sådant förhållandet var vid femårsperiodens slut.

Det i tabellen upptagna alunbruket är beläget i Andrarum af Andrarums socken, Albo härad, anlagdt år 1637 och privilegieradt till 22 kokpannor, deraf dock endast tre dubbla begagnas under åtta månader på året. Bruket innehafves under fideikommissrätt af Kammarherren Grefve C. Piper. Årliga åtgången af brännmateriel är beräknad till 400 famnar torf och 540 famnar ved. Tillverkningen under perioden har, efter medeltal per år, uppgått till 1,727 tunnor alun, hvarje tunna vägnande 17 lispund 4 skålpund v. v. Afsättningen sker hufvudsakligen på utrikes ort. År 1858 inmutades på Andrarums bys utmark ett blyglansfält, men malmbrytningen har hittills varit så obetydlig, att någon större utsmältning ännu icke kunnat verkställas.

Vid ett i Färlöfs socken af Östra Göinge härad beläget krutbruk, benämndt Torsebro, tillverkas årligen omkring 1,000 centner krut, hvilka till största delen levereras till Kronans förräder. Under perioden hafva der krutqvarnar två gånger exploderat, dervid människolif spillts.

I Ignaberga socken af Vestra Göinge härad finnes det största af de i tabellen angifne kalkstensbrotten. En större del af socknens jordägare äro deri delägare. Årliga produktionen uppgår till omkring 2,000 å 2,500 tunnor kalk. Det dernäst märkbara kalkbrottet är beläget på ägorna till Råbelöfs säteri i Råbelöfs socken af Willands härad, der årliga tillverkningen uppgår till omkring 1,200 tunnor. De öfriga finnas i Ingelstads fögderi, men äro af mindre betydelse.

Någon ny fabrik har under perioden icke blifvit anlagd, men i Österslöfs socken har tillkommit ett tegelbruk. Tillverkningen af tegel har tilltagit i allmänhet och orsaken dertill finnes derutinnan, att, i anseende till de högre priserna på timmer, byggnader mera än tillföre uppföras af sten. Priserne på kalk och tegel hafva varit 36 R:dr per läst kalk och 36 R:dr per tusendet tegel.

De flesta inrättningar hafva närbelägen tillgång på brännmateriel af torf och ved, hvarförutan de icke skulle kunna drivas, enär transportmedlen äro mindre goda. Forslingen måste nemligen ske på hjuldon. Afsättningsorterna äro också närbelägne trakter.

Fabriker af någon betydelse äro: Klippans maskin-pappersfabrik, belägen i Sönnarslöfs socken af Södra Åsbo härad. År 1860 tillverkades der 39,184 ris och rullar papper, deraf nära hälften skrifpapper. Tillverkningsvärdet uppgick till 304,747 R:dr R:mt. Afsättning sker till de flesta städer i riket och tryckpapper hufvudsakligen till Stockholm. Äfven förekommer export till Danmark och Norge. Transporten sker på hjuldon till Helsingborg och derifrån sjöledes. En skola för fabriksarbetarnes barn finnes på stället, tillkommen efter testamentariskt förordnande af förre ägaren, affidne Brukspatronen och Riddaren S. M. Sunnerdahl. Arbetarnes ekonomiska ställning är god, och i sedligt hänseende förefinnes icke skäl till klander. Strömshalls klädesfabrik, belägen i Emitslöfs socken af Östra Göinge härad, hvarest tillverkas omkring 4,000 alnar kläde årligen till ett värde af omkring 21,000 R:dr. Afsättningsorterna äro provinsens städer och marknader. Särskild humanitets- och bildningsanstalt för arbetarne finnes icke, men sedligheten bland dem är oklanderlig och deras ekonomiska ställning är god.

Näringsarne hafva icke tagit sådan utsträckning, att någon vaxelverkan på dem inbördes kunnat skönjas; men de hafva dock ett välgörande inflytande på innevånarnes välstånd.

Såsom *binäringar* förekomma inom Norra Åsbo härad förfärdigandet af lärfts-, blångarns- och gröfre bomullsväfnader, golfmattor, laggkärl och en del enklare möbler, samt inom Östra och Vestra Göinge härader gröfre smidesarbeten, väfnader af ylle, lin och bomull, golfmattor och hästtacken, jemte laggkärl och möbler. Dessa binäringar hafva icke så obetydligt omfång, och afsättningen sker dels på marknader, såväl inom som utom länet, och dels till handlande i städerna, och, då man icke tager i betraktande den tid, som åtgår för tillverkningarnes kringförande för försäljning, hvilken ofta mindre väl användes, kunna de anses hafva ett välgörande inflytande på befolkningen, som derigenom har ett ständigt tillfälle till arbete, då annat sådant möjligen saknas.

Jagt idkas icke såsom näring, men vid kustorterna, särdeles i Ingelstads, Jerrestads, Albo och Bjäre härader, idkas *fiske* såsom en hufvudsaklig näring för dem, som dermed sig sysselsätta. Såsom *fiskelägen* må nämnas Torekov i Bjäre härad, Knäbäck, Hvitemölla, Kivik och Wik i Albo härad, Buskemölla och Brantevik i Jerrestads härad samt Skillinge och Käseberga i Ingelstads härad. I Cimbrishamns stad, köpingen Båstad och i Åhus by (Christianstads hamn- och lastageplats) finnas äfven bosatte fiskare. Denna näring är icke särdeles lönande, och befolkningen på de egentliga fiskelägena är i mindre god ekonomisk ställning. *Sillfisket*, som vid östra kusten fordom var ganska betydligt, har särdeles märkbart minskats. *Lax* fångas vid nämnde kust, äfvenså ål, samt i trakten af Cimbrishamn så kallad tobbis.

Enligt formuläret skulle *bränneriernas* antal upptagas å förteckningen öfver fabriker, men som dermed Tab. Litt. F. icke rätt kunde åskådliggöras förhållandet, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ansett sig böra tillägga nedanstående tabell Litt. F, derå förhållandet med bränneriernas antal, såväl de större som de mindres, samt tillverknings-afgifterna för hvartera af periodens fem år finnes angifvet.

4. Kommunikations-anstalter och varubyten.

a) *Landskommunikationer*. Bilagan tab. N:o 8 upptager 1) allmänna landsvägars, häradsvägars och Tab. N:o 8. socknevägars längd vid periodens slut; 2) längden af de utaf dessa vägar, som äro indelade och med skjutsstationer försedde; 3) under perioden omlagde eller betydligt förbättrade vägars längd; 4) dertill af statsverket eller kommunerna tillskjutne kostnader; 5) antalet gästgifverier vid lands- och häradsvägar samt i städer, med uppgift derjemte vid huru många af dessa skjusementreprenad finnes införd; och 6) antal hästar utgångne till kungs- och krono- samt gästgifveri-, håll- och reservskjuts under hvartera af periodens fem år.

Tab. Litt. F.

Bränvinsbrännerier, med uppgift om erlagde tillverknings-afgifter.

	Större brännerier.			Mindre brännerier.					Summa tillverknings-afgift.	
	Antal.	Tillverknings-afgift.		Antal redskap i gång under			Tillverknings-afgift.		R:dr R:mt.	
		R:dr	R:mt.	båda månaderna.	1:a må-naden.	2:a må-naden.	R:dr	R:mt.		
År 1856	36	440,885	81	658	70	942	437,443	86	878,329	67
• 1857	52	581,753	56	1,100	110	602	549,564	12	1,131,317	68
• 1858	49	575,329	80	316	57	680	690,346	80	1,265,676	60
• 1859	38	393,972	21	579	47	544	801,112	—	1,195,084	21
• 1860	19	153,460	11	424	236	423	673,613	80	827,073	91

Anmärkning i afseende på de större brännerierna:

1858 års höst- och 1859 års vårmånader räknas till 1858 års bränvinsbränning.

1859 " " " 1860 " " " 1859 " "

Under periodens senaste år hafva de allmänna vägarne blifvit på en del ställen betydligt förbättrade, sedan allmogon börjat inse fördelen af begagnande af sönderslagen sten till lagningsämne.

Till större *broar* inom länet hänföras:

1) Långebro, ledande öfver Helgeå vid Christianstad. Såsom fästningsbrygga tillkom den vid anläggningen af Christianstads stad och fästning. Den vidnaktshölls såsom trädbro till sistlidne år af Östra och Vestra Göinge, Willands, Gerds och Albo härader i Christianstads samt Färs och Frosta härader i Malmöhus län. Sedan i anseende till densammas dåliga beskaffenhet ombyggnad blifvit ifrågakämd, uppstod tvist dels emellan förutnämnde härader inbördes och dels emellan desse och Christianstads stad, hvilken tvist genom Eders Kongl. Maj:ts nådiga utslag den 10 Augusti 1858 så afslutades, att meranämnde härader, med undantag af en socken och en by i Frosta härad, blefvo tillförbundne att fortfarande bygga och underhålla bron, dock sålunda att Christianstads stad skulle bekosta hvad som erfordrades för anbringande af öppning å bron eller så kallad svängbro. Emellertid hade förslag blifvit uppgjort för brons ombyggnad af sten och jern, och vid 1853 och 1854 årens Riksdag beviljade Rikets Ständer ett anslag af 100,000 R:dr B:ko, deraf en tredjedel utan återbetalningsskyldighet och två tredjedelar såsom lån, i och för ombyggnaden, under vilkor att dervid följdes den af Eders Kongl. Maj:t i nåder gillade planen. Efter många öfverläggningar emellan de brobyggnadsskyldige bildade en större del af dessa ett bolag för utförande af brobyggnaden efter berörde plan mot åtnjutande af anslaget och rättighet att af öfrige brobyggnadsskyldige uppbära de tillskotts-afgifter, hvartill desse senare lagligen kunde kännas skyldige. Sedermera ingingo samtliga brobyggnadsskyldige, med undantag af en socken, uti bolaget, och byggnaden sattes i verket samt blef till största delen fullbordad innan periodens slut. Uppgift å kommunernas i och för denna brobyggnad hafde kostnader kan först meddelas i nästkommande femårsberättelse, emedan räkenskaperne innevarande år afslutats;

2) Torsebro, som äfvenledes leder öfver Helgeå vid Torsebro krutbrut. Underhållsskyldigheten vidlåder Östra Göinge och Willands härader;

3) Tranarps bro, ledande öfver Rönne å. Den underhålles af Norra och Södra Åsbo härader och blef nybyggd kort före periodens början. Bropenningar uppbäras der med sex öre för hvarje häst och fäkreatur, som öfverföres; och

4) Bron öfver nyssnämnde å vid Engelholm, hvilken underhålles af Södra Åsbo och Bjäre härader. Ombyggnad af denna bro är beständ.

Dessutom finnas öfver Rönne å anbragte broar vid Forestad, Spång och Sönnarslöf, hvilka underhållas af Norra Åsbo härad.

Endast en *färja* vid allmän häradsväg finnes i länet och der uppbäras färjepenningar, men vid andra mindre vägar finnas tre *färjor*, hvarest äfven färjepenningar uppbäras.

Tab. Litt. G. Öfver antalet *grindar* meddelas uppgift i tabellen Litt. G.

Ordinarie *postföringsskyldigheten* anses icke vara särdeles mera betungande än annat motsvarande onus, hvarifrån de till postföring indelade hemmanen äro fritagne, men öfver den gästgifveri- och reservskjutsskyldige pålagde förbindelse att skjutsa snäll-, paket- och diligens-posterne, hvilkas antal senare åren betydligt

Tab. Litt. G.

Förteckning öfver grindar å allmänna vägarne.

	Å landsväg.	Å häradsväg.
I Norra och Södra Åsbo samt Bjäre häraders fögderi.....	190	136
I Östra och Vestra Göinge häraders fögderi.....	197	360
I Gerds, Willands och Albo häraders fögderi.....	66	303
I Ingelstads och Jerrestads häraders fögderi.....	2	2
Summa	455	801

ökats, hafva klagomål ofta försports. Ett märkbart förhållande företer sig dock i afseende på bedömande af det mer eller mindre tryckande i gästgifveri- och reservskjutsskyldigheten. Under periodens början klagedes mycket öfver skjutsbördan, och då under hvarterdera af åren 1856 och 1857 utgingo mellan 61 å 64,000 hästar, syntes också något skäl för denna klagan, men sedan under följande tre åren hästantalet nedgått till nära hälften, utan tvifvel en följd af den förhöjda skjutslegan, hafva icke sällan från skjutsskyldiges sida försports anmärkning, det de gått i mistning af tillfälle till skjutsningsinkomst. Det borde således kunna antagas, att åtminstone en del af de skjutsskyldige icke numera betrakta skjutsningen såsom något särdeles tryckande onus.

Sedan under periodens senaste år Södra stambanan blifvit öppnad till Sösdala, utgingo vid närmaste gästgifvaregård betydligt högre antal skjutshästar än tillföre, men detta förhållande har åter förändrats, sedan Hesseholms jernbanstation öppnades, och då skjutsåtgången vid der närmast belägna gästgifvaregård i stället ökats. Jernvägen har i öfrigt verkat derhän, att skjutsåtgången märkbart minskats vid de gästgifvaregårdar, som äro belägna vid allmänna landsvägen åt Malmö.

Varuforslång har icke ingått såsom någon egentlig näringsgren för länets innevånare, hvadan jernvägens tillkomst icke gjort särdeles inverkan i detta hänseende, men på rörelsens riktning och lif i de orter banan genomlöper har den haft genomgripande inflytande och kommer otvifvelaktigt att verka gynnsamt å de flesta näringsgrenarne, sedan befolkningen hunnit lära sig rätt inse fördelen af tidsbesparing och tillfället att till annat använda alla de krafter, hvilka tillföre måste förspillas på en tidsödande transport.

Kronobrefbäringsbestyret har inom fem härader, nemligen Bjäre, Östra Göinge, Gerds, Willands och Albo, varit ställdt på entreprenad, så att den mellan utsatte stationer blifvit bestridd af vissa med bestämd aflöning försedde personer, i enlighet med föreskriften uti Eders Kongl. Maj:ts nådiga Cirkulär den 30 November 1849. Ut i de öfrige fem häraderne har bestyret deremot blifvit bestriddt på tillföre vanligt sätt.

b) *Sjökommunikationer.* *Kusthamnar* finnas: 1) Vid Cimbrishamn med djup till och med 11 fot. Under perioden har den blifvit underhållen och en lastbrygga uppförd för en kostnad af 17,237 R:dr 24 öre, dertill hamnens inkomster blifvit använde. I slutet af år 1860 inträffade ett större ras å norra vågbrytaren. Istånd-sättandet såväl deraf, som äfven af sedermera inträffad skada, har skett efter periodens slut och utgör således icke föremål för denna berättelse;

2) Vid Åhus, Christianstads hamn- och lastageplats, med 12 fots djup. Den fullbordades före periodens början, men har sedermera genom verkställda muddringar underhållits och förbättrats på stadens bekostnad;

3) Vid Rönneåns utlopp i Skelderviken är under periodens första år fullbordad och afsynad hamn för Engelholms stad. Den har vid dagligt vatten ett djup af 10 å 14 fot och består af två i hafvet utgående jetéer.

För öfrigt finnas smärre kusthamnar för båtar vid Torekov, Båstad och Ramsjö i Bjäre härad. De hafva ett djup af fyra till sex fot och äro under perioden förbättrade på kommunernes bekostnad för omkring 5,000 R:dr R:mt.

Kustfarten är icke särdeles betydlig. Under åren 1857 och 1858 gjorde *ångfartygen* af Chapman och Lidköping regelbundna turer till Cimbrishamn under färderne från och till Stockholm och Göteborg. Två emellan Stockholm och Malmö gående ångfartyg, nemligen Göta och Transit N:o 2, hafva anlupit Åhus och fortfara dermed ännu regelbundet. Halländska ångfartygen Najaden och Halland anlöpa också Torekov på turerne emellan Göteborg och Köpenhamn.

Rönne å har under perioden blifvit *upprensad* på en sträcka af två mil från Engelholm till Sönnarslöf. Denna trafiklinie afser endast prämfart för forsling af spanmål och andra landtmannaprodukter. Kostnaden för detta arbete har blifvit bestridd dels med statsanslag å 21,000 R:dr och dels af Engelholms hamnbolag med 27,000 R:dr R:mt. Arbetet är dock ännu icke afsynadt.

För kommunikationen emellan Christianstad och hamnen vid Åhus begagnas tre fots djupgående prämar, som föras å Helgeå till Hernestad och derifrån genom gräfd kanal till åns vidare utlopp vid Åhus. Denna trafiklinie, omkring två mil lång, är särdeles besvärlig och högst otillräcklig samt måste årligen underhållas genom muddringar, som ske på stadens bekostnad. Förhoppning på bättre sjökommunikation för Christianstad uppkom år 1858, då ett Engelskt bolag åtog sig att invalla Helgeåns breda vattendrag dels från Torsebro till Christianstad och dels vidare derifrån till Hornalandet för bildande af en kanal, hvilken, fortsatt genom gräfning öfver Horna- och Åhuslanden till Åhus, skulle bilda en segelled, tillräckligt stor för att de fartyg, som inlöpa i Åhus' hamn, skulle kunna gå upp till staden. Genom detta företag skulle den jord, som i följd af Helgeåns svämning står under vatten och har benämning af Araslöfs, Horna och Nosaby-Hammars sjöar, bringas i dagen och göras fruktbarande, och hufvudvilkoren voro, att bolaget skulle utföra arbetet på egen bekostnad, mot rättighet att få begagna landvinningen, beräknad till omkring 9,000 tunnland, under 60 år. Genom nådig Resolution den 10 Augusti 1858 blef arbetsplanen af Eders Kongl. Maj:t sanktionerad och under påföljande års sommar påbörjades arbetet med invallning af Nosaby-Hammars-sjön, genom utfyllning af en bank mellan yttersta udden af Hammarslandet och Christianstads stads mark. Detta arbete visade sig särdeles besvärligt, och vid 1860 års slut var något öfver hälften af denna banksträckning utlagd. Sedermera har den blifvit fullbordad, och Nosaby-Hammars-sjön utpumpad. Som för detta företag icke vidare kan redogöras, utan att öfverskrida tiden för ifrågavarande femårsperiod, så har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ansett sig dermed böra låta anstå.

Lotsar äro anställda i Cimbrishamn, Åhus och Torekov, och vid sistnämnde två ställen finnas också båkar i och för inloppens anvisande.

Vid periodens slut funnos *postinrättningar* i städerna Christianstad, Cimbrishamn och Engelholm, i köpingen Båstad, i Åby by och i Wittsjö.

Tab. N:o 9. c) *Sjöfart och handel*. Å tabellen N:o 9 meddelas uppgift om antal och lästetal af länets innevånare tillhörige fartyg och båtar, begagnade till dels inrikes och dels utrikes sjöfart, om antal skeppare och besättning och om antal personer, som hafva handel till lefnadsyrke, allt vid periodens slut och med skilnad emellan städer och landsbygd.

Under perioden hafva 35 större och mindre fartyg vid länets kuster *förolyckats*, dervid fartygen till största delen blifvit vrak, och sju personer af besättningarna omkommit.

Varubytteshandeln är icke betydlig. Der den förekommer, äro spannmål, skogseffekter och ladugårdsprodukter mest föremål för utbyte mot handelsvaror, såsom sill, salt och specier. *Afsättningsorterna* äro dels städerna i länet och dels städer i angränsande län, såsom Helsingborg, Ystad och Sölvesborg samt, efter jernbanans tillkomst, Malmö och Lund. För öfrigt äro marknaderne såväl inom som utom länet de platser, der landtmannen afsätter en del af sina produkter. Bränvin afsättes på Stockholm och spannmål till utrikes ort, mest England.

Gärdfarihandeln är vidt utsträckt och anses utöfva ett mindre välgörande inflytande på befolkningen.

Marknadsplatser utom städerna finnas sju till antalet, och marknader hållas årligen: I Christianstad 3 gånger, Engelholm 3, Cimbrishamn 2, Båstad i Bjäre härad 2, Ljungaskog i Norra Åsbo härad 2, Åby i samma härad 1 gång, Broby i Östra Göinge härad 2 gånger, Marklunda i samma härad 2, Röinge i Västra Göinge härad 2 gånger och i Kivik i Albo härad 1 gång.

Torghandel förekommer mest i städerna vissa dagar i veckan, dervid hufvudsakligen lifsförnödenheter afyttras; dock hållas äfven torgdagar en dag i veckan i Båstad, Åby, Broby, Röinge, Marklunda, Oppmanna, Wånga, Västra Wram och Brösarp, men tillförseln der är ringa.

Förhållandet med *minuterings- och utskänkingsställen för spirituösa drycker*, afgifterne dervid och dessas disposition var under år 1860 följande:

I Christianstad: 3 utminuterings- och 12 utskänkingsställen, därför afgifterne till staden uppgingo till 8,500 R:dr R:mt, hvilka till stadens allmänna kassa ingått. Bolag finnes bildadt.

I Engelholm: 1 utminuterings- och 4 utskänkingsställen. Afgifterne till staden, hvilka äro afsatte till framtida företag, uppgingo till 3,000 R:dr R:mt.

I Cimbrishamn: 4 utminuterings- och 5 utskänkingsställen, därför afgifterne till staden uppgingo till 4,174 R:dr R:mt, deraf 1,200 användts i och för hamnbyggnaden, 280 R:dr till reparation af en bro och återstoden afsatts till framtida behof.

I Norra och Södra Åsbo samt Bjäre häraders fögderi: 7 utminuterings- och 21 utskänkingsställen. Afgifterne uppgingo till 4,500 R:dr, deraf kommunerne tillfalla fyra femtedelar, hvilka disponerats utan uppgifvet ändamål.

I Östra och Vestra Göinge häraders fögderi: 19 utminuterings- och 12 utskänkingsställen, därför afgifterne uppgått till 5,669 R:dr 70 öre. Socknarnes andelar deri hafva blifvit använde till aflöning åt folkskolelärare, till fattigvården och till vägförbättringar.

I Gerds, Willands och Albo häraders fögderi: 11 utminuterings- och utskänkingsställen med 1,901 R:dr 60 öre R:mt afgifter, deraf kommunernes andelar af desse disponerats, utan att uppgift meddelats om ändamålet.

I Ingelstads och Jerrestads häraders fögderi: 4 utskänkingsställen med 720 R:dr R:mt afgifter. Uppgift om dispositionen af socknarnes andel saknas.

5. Kameralförhållanden.

Redogörelse för antalet hemman och lägenheter inom länet, dessas natur och brukningsdelar jemte Tab. N:o 10. uppskattningsvärde, allt vid periodens slut, innefattas i hoföljande tabell N:o 10. Vid denna tabells jämförande med den af motsvarande beskaffenhet, som åtföljt senast afgifna femårsberättelse, uppstår genast den anmärkningen, att oförmedlade hemmantalet är i den förra upptaget till långt högre belopp än i den senare, ehuru, till följd af skattläggning, något nytt hemmantal ej tillkommit och således oförmedlade hemmantalet i sjelfva verket icke under perioden undergått någon förändring. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande är emellertid ej i tillfälle bedöma, huruvida den ena eller den andra uppgiften är riktig, ty någon behörigen kontrollerad uträkning rörande oförmedlade hemmantalet inom länet har, Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande veterligt, aldrig blifvit afgifven, utan lærer hvad härom i hittills aflättna femårsberättelser förekommer varit helt och hållet hemtadt från vederbörande Häradsskrifvares uppgifter. Att nu verkställa granskning för åstadkommande af en tillförlitlig uppgift på oförmedlade hemmantalet ligger visserligen inom möjlighetens gräns, enär nödige materialier för dylik granskning finnas på Landskontoret, men sådant skulle förorsaka långt mera besvär än sakens vikt förtjenar och upptaga otroligt mycken tid, och Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande har därför ansett lämpligast att i sin redogörelse endast följa Häradsskrifvarnes uppgifter samt att här antyda, det, efter all sannolikhet, oförmedlade hemmantalet blifvit oriktigt angifvet både i förut afgifna och i denna femårsberättelse.

Jemväl beträffande antalet jordtorp och backstugor måste här anmärkas, att nödige materialier saknas för erhållande af tillförlitlig kännedom om detta antal, hvadan de i detta afseende lemnade sifferuppgifter måste anses uppkomna genom approximativ beräkning, och torde det kunna antagas, att inom länet finnas långt flera dylika lägenheter än tabellen utvisar.

Enligt hvad här ofvan är nämndt, har under perioden något *nyskattlagdt* hemman ej tillkommit, men deremot har $\frac{3}{2}$ mantal blifvit förmedladt, hvarförutom Kongl. Kammar-Kollegium förordnat, att $\frac{1}{2}$ mantal, som

förut i räkenskaperne upptagits under afkortning, skulle derifrån uteslutas, så att summan på förmedlade hemmantalet minskats med $\frac{3}{2}$.

Till följd af *skatteköp* hafva under perioden 18~~48~~~~51~~~~54~~~~57~~ mantal blifvit omförda från krono till skatte.

I afseende på skedda *hemmansklyfningar* är Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande urståndsatt att i denna berättelse lemna annan upplysning, än att i allmänhet hemman inom detta län äro klufne i mycket små delar.

Under perioden har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt årlig afgäld för 139 *afsöndrade* lägenheter, men denna siffra lärer ej ens approximativt angifva antalet af skedda jordafsöndringar, ty man kan med full säkerhet antaga, att en mängd afsöndringar ägt rum, utan att vederbörande hos Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande sökt fastställelse på dervid öfverenskommen årlig afgäld.

Tab. N:o 11. I afseende på *skiftesverkets* fortgång får Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande hänvisa till den af Provins-Landtmäterikontoret i länet afgifna härhos under N:o 11 bifogade tabell.

Tab. Litt. H. Enligt de härstädes upprättade landsböckerne hafva influtne *statsbidragen* uppgått till de i nedanstående tab. Litt. H utförde. Bland nu omförmälde bidrag ingå icke afgifterne för bränvinstillverkning, därför på annat ställe blifvit redogjordt.

Rörande beloppet af de *kommunal-utskylder*, som inom länet utgått, är Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ej i tillfälle meddela annan säker upplysning, än hvad här nedan i afseende på fattigvårds-afgifterne är intaget.

6. Politi.

a) *Undervisnings-anstalter*. *Folkskolorna*, för hvilka detalj-redogörelse icke kan ingå i denna underdåniga berättelse, hafva i allmänhet haft fördelaktig inverkan; men i afseende på folkundervisningen återstår dock annu mycket att önska.

Förutom Christianstads *högre elementarläroverk* samt Engelholms och Cimbrishamns *pedagogier* finnas följande, till folkskolornas klass icke hörande undervisnings-anstalter:

Den så kallade *Dahlska flickskolan* i Christianstad, stiftad af numera aflidne Handlanden Johan Henrik Dahl, som till grundfond donerade 50,000 R:dr R:mt. Skolan öppnades år 1838 och har allt sedermera varit i verksamhet. Den förestås af två Lärarinnor, och 70 å 80 elever, till största delen af de mindre bemedlade klassernes barn, njuta der undervisning. Öfver skolan har en Direktion öfverinseende;

En mindre skola i Engelholm under namn af *borgareskolan*, rörande hvilken dock närmare upplysningar icke blifvit meddelade;

En enskild *flickskola* i Christianstad, som förestås af 3 Lärarinnor och räknar omkring 30 elever. Den tillkom 1856 och har tillvunnit sig förtroende; undervisning sker der i alla till en bildad uppfostran hörande ämnen;

Tab. Litt. H.

Statsbidrag.

	R:dr	R:mt	Debiterade.				Deraf den 1 September utestående.			
			Statsmedel.		Riksgäldsmedel.		Statsmedel.		Riksgäldsmedel.	
År 1856.....			102,110	4	79,544	14	10,474	49	404	90
» 1857.....	»	»	102,302	16	82,559	41	13,259	88	274	—
» 1858.....	»	»	92,643	79	81,921	58	10,602	74	111	77
» 1859.....	»	»	95,474	33	92,118	34	8,240	90	426	88
» 1860.....	»	»	100,596	3	91,623	98	9,254	17	123	8

Tre *enskilda flickskolor* i Cimbrishamn, med tillsammans 5 Lärarinnor och 44 elever;

En enskild skola i Åhus, som förestås af en Lärare. Lärjungarnes antal uppgår till 10.

Tillämpningsskolor för landtbruk, slöjder eller andra föremål hafva icke funnits under perioden.

b) *Sparbanker*, åtta till antalet, finnas upptagne å tab. N:o 12, deruti äfven redogöres för stiftelseåren, Tab. N:o 12. för antal delegare, kapitaltillgång och öfverskott eller besparing öfver delegarnes andel vid periodens slut samt för af delegarne insatte och uttagne belopp under hvarterdera af periodens fem år.

Kapital-utlåningen utgjorde vid periodens slut:

För Christianstads sparbank,

Mot inteckning i landsfastighet	R:dr	R:mt	809,760:	26,
» d:o i stadsfastighet.....	»	»	347,828:	12,
» borgen.....	»	»	345,545:	66.

Summa R:dr R:mt 1,503,134: 4.

För Cimbrishamns sparbank,

Mot inteckning i fastighet	R:dr	R:mt	32,342:	—
» borgen	»	»	64,684:	—

Summa R:dr R:mt 97,026: —

För de öfrige sparbankerne hafva uppgifterne angående kapital-utlåningen meddelats sålunda:

År	utlånt	R:dr	R:mt	Vestra Göinge häradsp. sparbank.	Östra Göinge häradsp. sparbank.
1856	.....	174,937:	50.	70,284:	—
» 1857	»	178,298:	75.	89,483:	16.
» 1858	»	103,653:	75.	36,845:	—
» 1859	»	163,148:	25.	88,895:	—
» 1860	»	173,589:	90.	86,220:	—

Norra och Södra Åsbo häraders, Båstads och Ströfvelstorps sparbanker: att kapital-utlåningen skett dels mot inteckning i fastighet och dels mot borgen, men beloppen hafva icke blifvit uppgifne.

Förvaltningskostnaderne hafva enligt de inkomne uppgifterne uppgått: vid Christianstads sparbank för år 1860 till 5,976 R:dr 19 öre, vid Cimbrishamns för samma år till 243 R:dr 77 öre, vid Vestra Göinge häradsp. i medeltal årligen till 1,325 R:dr och vid Östra Göinge häradsp. i medeltal årligen till 690 R:dr; hvar emot sådana kostnader icke förekommit vid Norra och Södra Åsbo häraders, Båstads och Ströfvelstorps sparbanker.

Räntefoten, enligt hvilken delegarne ersättas för insatte medel, har varit fem procent vid samtliga sparbankerne, och dessa bankers inflytande på den arbetande klassen har varit god.

c) *Försäkrings-inrättningar: Brandstods-föreningar* finnas fem i länet;

1) Ingelstads och Jerrestads häraders, stiftad år 1831. Brandskador inom nämnde häradsp. timade och ersättningar i följd deraf utgingo:

År 1856.....	brandskador 4; ersättning	R:dr	R:mt	1,380:	—
» 1857.....	d:o 3; d:o	»	»	4,633:	59.
» 1858.....	d:o 4; d:o	»	»	5,317:	87.
» 1859.....	d:o 7; d:o	»	»	6,184:	21.
» 1860.....	d:o 5; d:o	»	»	6,269:	72.

2) Gerds, Willands och Albo häraders, stiftad år 1838. Tecknade assurans-summan uppgick år 1856 till 11,071,350 R:dr och år 1860 till 13,720,760 R:dr. Brandskador hafva inträffat och ersättningar utgifvits:

År 1856.....	brandskador 8; ersättning R:dr R:mt 17,946: 77.
» 1857.....	d:o 6; d:o » » 14,747: 48.
» 1858.....	d:o 27; d:o » » 58,054: 93.
» 1859.....	d:o 8; d:o » » 13,284: 38.
» 1860.....	d:o 17; d:o » » 21,148: 64.

3) Norra Åsbo härads, stiftad år 1841, då försäkringsvärdet uppgick till 1,540,155 R:dr. Detta har sedermera ökats, så att det vid 1860 års slut uppgick till 5,732,410 R:dr. Under perioden hafva inom nämnde härad timat 20 brandskador, därför ersättningar utgått med 13,392 R:dr.

4) Östra och Vestra Göinge häraders, stiftad år 1843, då tecknade försäkringsvärdet uppgick till 3,887,064 R:dr. Vid 1860 års slut hade värdet stigit till 12,655,980 R:dr.

År 1856 timade brandskador.....	13; ersättning R:dr R:mt 13,350: 30.
» 1857 d:o	23; d:o » » 24,330: 56.
» 1858 d:o	11; d:o » » 7,510: 75.
» 1859 d:o	11; d:o » » 4,685: 24.
» 1860 d:o	13; d:o » » 16,874: 37.

5) Södra Åsbo och Bjäre häraders, stiftad år 1851. I denna förening äro Båstads och Torekovs socknar i Bjäre härad icke delaktiga.

År 1858 timade en större brandskada i Torekov, dervid kyrkan och 55 hus lades i aska. Brandersättning utgick från Allmänna Brandförsäkringsverket för byggnader å landet med 85,000 R:dr. Samma år timade brandskada i Houfs socken af Bjäre härad, då från häradernes förening ersättning utgick med 4,000 R:dr.

Alla dessa försäkrings-inrättningar äro sålunda organiserade, att ägare af byggnader och lösbo inom det distrikt föreningen omfattar är berättigad att i föreningen ingå för ett visst tecknad och godkänt värde. Någon kassa sammanskjutes icke. Då brandskada timat och ersättningen blifvit beständ i den ordning reglementet föreskrifver, fördelas beloppet på alla delegarne efter hvars och ens försäkringsvärde, och uppörd sker af förvaltningen, hvilken vanligen under benämning Brandersättnings-komité består af Ordförande och ett visst antal ledamöter från hvartdera till föreningen hörande härad samt en af Komitén antagen Sekreterare.

Sedan år 1851 blifvit uppgjort förslag till reglemente för ett *försäkringsbolag mot förluster* genom den bland fåkreatur då gängse *elakartade lungsjukan*, och detta blifvit af Eders Kongl. Maj:ts den 6 Oktober 1852 stadfästadt, skedde anteckningar till delaktighet i bolaget till minimibeloppet af ansvarighetssumman, 500,000 R:dr. Det har dock lyckligtvis sedermera icke behöft anlitas i afseende på ersättningar.

d) *Pensions- och nödhjelps-inrättningar.* Den så kallade *von Reiserska stiftelsen*, grundad genom franlidne Landshöfdingen Andreas von Reisers testamentariska förordnanden af den 10 November 1780 och den 28 Mars 1782. Enligt den första deröfver gjorda kapitalräkning omfattade stiftelsen den 12 Augusti 1786 ett penningekapital af 14,342 R:dr 35 sk. 9 rst. B:ko samt säterierne Lärkesholm och Lärka med underlydande fem hela mantal, belagne i Örkelljunga socken af Norra Åsbo härad. Från denna stiftelse, hvilken, på grund af ofvanåberopade testamente och i enlighet med Eders Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 3 Februari 1860, står under förvaltning af Kontrakts-Prosten i Norra Åsbo härad, Kyrkoherden i Örkelljunga församling och en af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande förordnad tredje person samt under Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes öfverinseende, utgå dels årliga pensioner till 20 fattige, 10 af Adel och 10 af Borgarestånd, hälften af hvartdera könet, med 150 R:dr personen, dels 36 R:dr årligen till fattige inom Örkelljunga församling, dels brudgåfvor till högst 10 herremansdöttrar och 10 fattiga pigor af allmogen, med 133½ R:dr till hvardera af de förra och hälften deraf till hvardera af de senare, dels ett eller flera stipendier, hvartdera å 400 R:dr, till fattige studerande vid Lunds Akademi, dock såväl dessa senare som brudgåfvorne i mån af tillgångarne, och dels slutligen kostnader till underhåll af en i Örkelljunga församling inrättad folkskola, hvilka kostnader per

medium under perioden årligen uppgått till 1,083 R:dr 13 öre. Denna inrättnings fond utgjorde vid 1860 års slut 136,826 R:dr 84 öre, oberäknadt värdet af fastigheterna.

I Christianstad finnes en år 1857 stiftad *pensions-inrättning* för stadens Borgare och Tjenstemän, dessas enkör och barn. Fonden uppgår till 83,624 R:dr 99 öre. Enligt reglementet komma pensioner att utgå först år 1863.

I Torekov finnes en år 1763 stiftad *understödkassa* för enkör efter Skeppare. Fonden utgör 2,100 R:dr.

Handtverksföreningens i Båstad *fattigkassa*, stiftad år 1841, har en fond å 1,000 R:dr, men den har ännu icke trädt i verksamhet med utdelning.

Vid Arkelstorp i Oppmanna socken af Willands härad finnes en *helsökälla*, som, dock mest af allmogen, icke så obetydligt anlitas. Äfvenledes finnas två mindre helsokällor inom Göinge fögderi, men de besökas icke af andra än allnogen i trakten.

Hafsbad vid Båstad begagnas sedan några år af en mängd personer från åtskilliga orter och antagas vara särdeles välgörande. En badinrättning har också der kommit till stånd.

Offentliga sjukvårds-anstalter i länet äro:

1) *Länslasarettet* och kurhuset i Christianstad, hvarest finnas 94 tillgängliga sängplatser, af hvilka i medeltal 88 varit upptagne. Lasarettets inkomster hafva under perioden utgjorts af: upplupne räntemedel 24,482 R:dr 11 öre; af patienter erlagde 3,441 R:dr 7 öre; s. k. kyrko-inspektorstunnor, bidrag från en del församlingar, 5,800 R:dr 64 öre; kollektmedel 1 R:dr 8 öre; bötesmedel 81 R:dr 60 öre; af kurhusmedlen 78,757 R:dr 17 öre; staden Christianstad erlagt för 7 frisångar 2,500 R:dr; hyror för en lasarettet tillhörig gård 1,521 R:dr; från Hessleholms gård 60 R:dr; frivillig afgift för befordran 5 R:dr 81 öre; tillsammans 116,650 R:dr 48 öre R:mt.

Utgifterna för lasarettet under samma tid hafva uppgått till 109,730 R:dr 25 öre.

Kurhus-afgifterna hafva utgjort 85,253 R:dr 62 öre och utgifterna för kurhuset hafva uppgått till 78,864 R:dr 11 öre.

2) Ett *sjukhus för garnisonen* af Eders Kongl. Maj:ts Vendes Artilleri-regemente med 38 sängplatser.

Ordinarie Provinsial-läkare finnas två i länet: en med station i Christianstad och med Willands härad, en del af Gerds härad och två socknar af Östra Göinge härad till distrikt; och en med station i Engelholm samt med Norra och Södra Åsbo samt Bjäre härader till distrikt.

Extra Provinsial-läkare finnas tre: en för Östra och Vestra Göinge härader, undantagandes de socknar som tillhöra Christianstads distrikt, med station i Broby af Östra Göinge härad; en för Albo härad samt en del af Gerds härad, med station i Brösarp af Albo härad; och en för Ingelstads och Jerrestads härader, med station i Cimbrishamn.

Enskilde praktiserande Läkare hafva nedsatt sig i Båstad af Bjäre härad och i Åby af Gråmanstorps socken i Norra Åsbo härad, förutan hvilka denna ort skulle vara i stort behof af Extra Provinsial-läkares anställande derstädes.

Anslag är beviljad till lön åt en Extra Provinsial-läkare för Vestra Göinge härad, under vilkor att innevånarna i häradet upplåta lämplig bostad, och förberedande åtgärder för uppfyllande af detta vilkor äro vidtagne.

I Christianstad finnes anställd en Stadsläkare, hvilken tillika är 1:ste Bataljons-läkare vid der förlagde Artilleri-regemente, hvars Regements- och 2:dre Bataljons-läkare jemväl der äro stationerade, och i Engelholm finnes stationerad en Bataljons-läkare för der förlagde Husargarnison.

Inom länet finnas anställda 148 examinerade Barnmorskor, så att ytterligare behof deraf icke synes vara förhanden; hvaremot behof af Djurläkares anställande är ganska stort. Endast en Läns-djurläkare, stationerad i Christianstad finnes. Denne är för närvarande tillika anställd såsom Hästläkare vid Eders Kongl. Maj:ts

Vendes Artilleri-regemente. Visserligen finnas inom länet boende fyra à fem Squadrons-hästläkare, tillhörande Dragon- och Husar-regementerna, men deras biträde vid förekommande kreaturssjukdomar är icke med säkerhet att påräkna.

I hvardera af länets tre städer finnes ett *apothek* samt ett i Båstad, ett i Broby och ett i Brösarp; hvarförutom efter periodens slut tillkommit ett i Åby.

Sundhets-nämndernes verksamhet har lyckligtvis icke på alla ställen i länet under perioden tagits i anspråk. Under året 1857, då kolerafarsoten härjade, särdeles i Christianstad samt i en del socknar å landet, äfvensom i Cimbrishamn, hade Sundhets-nämnderne der ett vidt fält för deras verksamhet och de utöfvade också sina åligganden med berömvärdt nit; men en brist hos dessa kommun-bestyrelser förefinnes derutinnan, att icke tidiga preventiva och skyddsåtgärder vidtagas, hvarigenom hos de mindre bemedlade ofta skulle kunna förekommas sjuklighet, hvars orsak mest spåras i bristande renlighet.

Tab. N:o 13. Angående *fattigvården* i länet meddelas uppgift i tab. N:o 13, uppställd efter lemnadt formulär. Fattigvårds-styrelserne å landet föra i allmänhet icke så detaljerade räkenskaper, att alla de upplysningar, som äskats, med noggrannhet kunnat vinnas. För erhållande af en fullt tillförlitlig statistisk redogörelse öfver fattigvården vore önskvärdt, att i alla fattigvårdssamhällen räkenskaperne och anteckningarne fördes efter ett bestämdt formulär, lämpadt efter det som i och för femårsberättelserne kommer att fastställas.

Då Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande härmed har nåden afsluta denna underdåniga berättelse, deri Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, till följd af antydningen i det till efterrättelse anvisade förslaget, uraktlåtit alla framställningar om vidtagande af sådana administrativa åtgärder, som kunna anses vara af behöfvat påkallade, får Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande underdånigst vitsorda tillämpligheten af det nu följda formuläret, under förutsättning att primäruppgifterne årligen under femårsperiodens lopp insamlas af dertill i vissa mindre distrikter stationerade lämplige personer, de der äro i tillfälle behörigen kontrollera och justera sådana uppgifter, som hos enskilde måste sökas.

Christianstads Landskansli och Kontor den 31 Juli 1862.

AXEL RAPPE.

Carl Arc. Olson.

A. F. Lychou.

Tab. No 1.

FOLKMÄNGD.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Å landsbygden.	Den 31 December enligt husförhörlängderne.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år.						Utskrifningsmanskap.
				Hela folkmängden af			Deraf fria från mantalspengar.			
	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	
1856	92,164	96,519	188,683	90,840	95,532	186,372	44,632	45,592	90,224	6,644
1857	93,324	97,339	190,663	92,089	96,726	188,815	46,344	47,273	93,617	6,917
1858	94,662	98,601	193,263	93,207	97,733	190,940	47,942	48,779	96,721	6,733
1859	96,283	99,899	196,182	95,165	99,192	194,357	48,991	49,545	98,536	6,937
1860	98,624	102,153	200,777	96,611	100,528	197,139	49,852	50,427	100,279	7,143
I städerna.										
Christiaustad 1856	2,922	2,689	5,611	3,323	3,162	6,485	1,768	1,074	2,842	233
1857	2,711	2,467	5,178	3,219	2,998	6,217	1,747	1,076	2,823	248
1858	2,771	2,465	5,236	3,335	3,108	6,443	1,764	1,108	2,872	274
1859	2,798	2,550	5,348	3,288	3,279	6,567	1,678	1,205	2,883	270
1860	2,920	2,813	5,733	3,344	3,377	6,721	1,699	1,256	2,955	284
Cimbrishamn 1856	667	738	1,405	653	712	1,365	294	297	591	60
1857	655	733	1,388	653	735	1,388	292	307	599	61
1858	659	751	1,410	640	739	1,379	301	326	627	51
1859	668	729	1,397	642	748	1,390	305	331	636	43
1860	665	750	1,415	641	728	1,369	302	330	632	47
Engelholm 1856	758	809	1,567	720	778	1,498	337	291	628	75
1857	732	812	1,544	736	785	1,521	353	298	651	79
1858	726	805	1,531	747	799	1,546	364	312	676	69
1859	746	827	1,573	751	797	1,548	370	310	680	59
1860	811	845	1,656	785	801	1,586	383	303	686	59
Summa för länets samtliga städer år 1860	4,396	4,408	8,804	4,770	4,906	9,676	2,384	1,889	4,273	390
Summa i hela länet år 1860	103,020	106,561	209,581	101,381	105,434	206,815	52,236	52,316	104,552	7,533

Tab. N:o 2.

JORDBRUK.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Blandsäd.	Ärter.	Bönor.	Potatis.	Rofvor.	Morötter.	Vicker.	Raps.
Årliga utsädet på tunnland	25 kpr	27 kpr	1 tunna	1 t:a 6 kpr	1 tunna	28 kpr	26 kpr	4 t:r 16 kpr	6 $\mathcal{E}$	4 $\mathcal{E}$	28 kpr	2 kpr
Årliga behovet för länet till utsäde... t:r	3,300	45,111	37,233	45,200	6,500	5,155	—	112,319	360	540	2,300	30
Tunnland åkerjord använde till odling af	4,400	60,148	41,887	38,742	6,500	6,628	—	24,959	60	135	2,957	540
Skördebelopp i korntal af utsädet	1856	9:e—10:e	8:e—9:e	6:e—8:e	6:e—8:e	6:e—8:e	5:e—6:e	—	10:e—12:e	—	—	5:e—6:e
	1857	7:e—8:e	6:e—7:e	5:e—6:e	5:e—6:e	5:e—6:e	2:a—3:e	—	7:e—8:e	—	—	2:a—3:e
	1858	6:e—7:e	6:e—7:e	5:e—6:e	5:e—6:e	5:e—6:e	4:e—5:e	—	8:e—10:e	—	—	4:e—5:e
	1859	7:e—8:e	6:e—7:e	6:e—7:e	5:e—6:e	5:e—6:e	7:e—9:e	—	7:e—8:e	—	—	7:e—9:e
	1860	7:e—8:e	7:e—8:e	6:e—7:e	6:e—7:e	5:e—6:e	6:e—7:e	—	6:e—7:e	—	—	6:e—7:e
Årlig förbrukning på person i medeltal af	2 kpr	1½ t:a	1 tunna	—	—	3 kpr	—	2 tunnor	—	—	—	—

Tab. N:o 3.

BOSKAPSSKÖTSEL.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
År 1860—1861.	Hästar.	Tjurar.	Oxar.	Kor.	Ungnöt.	Får.	Getter.	Svin.
Antal vinterfödde.....	33,681	1,603	13,850	48,729	27,583	73,015	941	40,342

Tab. N:o 4.

SKOGSHUSHÅLLNING.

1.	2.	3.	4.	5.
Särskilde slag af skogar m. m.	Areal vid periodens slut. Tunnl. o. kappl.	Afverkningsbelopp utfördt i		
		År.	Quantitet. Kubikfot.	Penningvärde. R:dr R:mt.
Kongl. Maj:t och Kronan tillhörige och till Dess disposition indragne: Finnas icke.				
Boställens, kyrkors, läroverks och fromma stiftelsers		1856	76,275	17,543: 25.
Se texten.		1857	52,410	11,954: 28.
		1858	58,065	13,354: 50.
		1859	66,210	15,228: 28.
		1860	54,850	12,615: 50.
Häradsallmänningar:	3,294: 25.			
Sockneallmänningar:				
Ekeplanteringar:				
Mullbärsplanteringar:				
Andra skogsplanteringar:				
Flygsandsfält		1856	42,432	2,678: 85.
		1857	66,803	5,057: 85.
		1858	26,890	2,537: 70.
		1859	23,148	2,399: 35.
		1860	28,918	3,042: 16.

Tab. N:o 5.

DÖDADE ROFDJUR.

1.	3.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
År.	Vargar.	Räfvar.	Mårdar, Hillrar och Herme- liner.	Uttrar.	Skjälär.	Örnar.	Hökar, Ugglor och Ufvar.	Falkar och Glador.	Belopp af utbetald belöning. R:dr R:mt.
1856.....	3	150	4	2	1	2	99	9	120: 37
1857.....	—	172	3	4	—	4	84	10	133: 3
1858.....	—	175	4	2	—	6	76	1	158: 99
1859.....	—	174	4	2	2	7	69	—	178: 1
1860.....	—	187	4	2	—	7	85	5	104: 99
Summa 1856—1860	3	858	19	12	3	26	413	25	695: 39

Tab. N:o 6.

AF ROFDJUR DÖDADE HUSDJUR.

1.	3.	4.	6.	7.	8.	9.	10.	12.
År.	Nöt- kreatur.	Får.	Svin.	Gäss.	Ankor.	Kalkoner.	Höns.	Skadan be- räknad i pen- ningevärde. R:dr R:mt.
1856.....	5	154	3	57	1	—	174	} 3,365
1857.....	6	152	6	71	—	—	152	
1858.....	4	151	5	51	6	2	177	
1859.....	5	150	2	33	2	—	211	
1860.....	4	149	3	71	5	8	263	
Summa 1856—1860	24	756	19	283	14	10	977	3,365

Tab. N:o 7.

BERGVERK, BRUK, FABRIKER OCH MANUFAKTUR-INRÄTTNINGAR SAMT HANDTVERKERIER.

1.	2.								3.								4.					5.						
	Bergverk, bruk, fabriker och manufakturinrättningar.																Handtverkerier.											
	Å landsbygden.								I städerna.								Å landsbygden.					I städerna.						
	År 1860.	Antal verk och inrättningar.	Ägare.		Mästare, arbetare och biträden af alla slag.				Antal verk och inrättningar.	Ägare.		Mästare, arbetare och biträden af alla slag.				Mästare.	Deras biträden af			Gerningsmän.	Dessas arbetsbiträden.	Mästare.	Deras biträden af			Antal icke till själv försörjning.		
Enskilde.			Bolag.	Öfver 15 års ålder.	Under 15 års ålder.	Enskilde.	Bolag.	Öfver 15 års ålder.		Under 15 års ålder.	Gesäller.	Lärlingar.	Andre arbetare.	Gesäller.	Lärlingar.		Andre arbetare.											
		m.	q.	m.	q.	m.	q.			m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.			
Alunbruk	1	1		70																								
Bagare														28	6	7												39
Bleckslagare																												
Bokbindare														1	1	1												
Boktryckerier																												
Borstbindare																												
Bryggerier	3	3		4																								
Brännerier, större (Se texten D:o , mindre)tab.Litt.F.																												
Bränvinsdestillering																												
Bundtmakare																												
Byggnästare														4														
Färgerier	25	25		43																								
Garfverier	27	25	1	52																								
Glasmästare																												
Guldsmeder														1														
Gördelmakare														3		1												
Handskmakare														1		1	9	28	3	2								
Hattmakare																												
Instrumentmakeri	1	1																										
Kakelugusmakare	5	5		16			2							5														
Kalkstensbrott	5																											
Kardmakare																												
Kiselstensbrott	1	1																										
Klockgjutare																												
Klädesfabriker	3	3		36			8																					
Kopparhammare	1	1		4																								
Kopparslagare														24	22	22												
Krummakare														5	2	4												
Krutbruk	1	1		13																								
Limkokare																												
Ijustöpare																												
Mechanici														1														
Murare														23	4	11												118
Målare														12	3	2												28
Nålsmakare																												1
Orgelbyggare														1														
Pappersbruk	5	5		89	74	3	11																					
Qvarnbyggare																												
Qvarnstensbrott	2																											
Repslagare	1	1		4			1																					
Sadelmakare																												
Skomakare														11		7												
Skräddare														71	12	32	10	127	80	24	13	38	202				274	
Slagtare														116	2	51		222	183	19	20	33	274				12	
Smeder																												278
Snickare																												152
Snörmakare																												
Socketbagare																												
Spinnerier	2	2																										
Stenhuggare																												
Svarfware														5		1												4
Sämskmakerier																												
Tegelbruk	31	30	1	106																								
Tenngjutare																												
Timmermän																												23
Tunnbindare														13	4	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	7
Urmakare																												27
Vadmalstampar	11	11		8										20	2	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Vagnmakare																												13
Summa	126	116	2	446	74	14	14	15	13	2	51	28	5	2	554	129	222	77	603	473	240	175	339	15	1,212			

Tab. N:o 10 A.

HEMMAN OCH JORDLÄGENHETER M. M. Å LANDSBYGDEN ÅR 1860.

1. Hemman och jordlägenheter af alla slag efter olika natur, enligt nya jordeboksordningen.	2.		3.	4.	5.	6.	7.	8.
	Hemman.			Bräknings- delar.	Antal			Uppskatt- nings- värde sista året. R:dr R.mt.
	Mantal.		jordtorp.		backstugor.	andra lä- genheter.		
	Oförmedladt.	Förmedladt.						
Krono-egendomar.								
<i>Under allmän disposition.</i>								
Kungs- och kungsladugårdar.....	48½	48½	7	—	—	—	—	23,097,910
Hemman.....	3½	3½	11	—	—	—	—	
Boställen.....	234½	205½	397	—	—	—	47	
Jordlägenheter.....	½	—	—	—	—	—	318	
Fiskerier.....	—	—	—	—	—	—	8	
Verk och inrättningar.....	—	—	—	—	—	—	37½	
<i>Under enskild disposition.</i>								
Hemman.....	53½	45½	309	—	—	—	—	23,097,910
Jordlägenheter.....	½	—	—	—	—	—	752	
Fiskerier.....	—	—	—	—	—	—	74½	
Verk och inrättningar.....	—	—	—	—	—	—	53	
Skatte-egendomar.								
Boställen.....	½	½	1	—	—	—	—	23,097,910
Säterier.....	18½	16½	122	—	—	—	—	
Hemman.....	1,818½	1,373½	9,536	—	—	—	—	
Jordlägenheter.....	1½	—	—	—	—	—	203	
Fiskerier.....	—	—	—	—	—	—	175	
Verk och inrättningar.....	½	—	—	—	—	—	443½	
Frälse-egendomar.								
Boställen.....	3	3	3	—	—	—	—	23,097,910
Säteriladugårdar.....	209½	178½	177	—	—	—	—	
Insockne hemman.....	642½	505½	1,815	—	—	—	—	
Utsockne hemman.....	721½	614½	3,565	—	—	—	—	
Jordlägenheter.....	—	—	—	—	—	—	633	
Fiskerier.....	—	—	—	—	—	—	25	
Verk och inrättningar.....	½	—	—	—	—	—	257½	
Å samtliga slagen af egendomar finnas.....	—	—	—	5,217	537	—	—	
Summa	3,758½	2,995½	15,943	5,217	537	3,027	23,097,910	

Tab. N:o 10 B.

JORDOMRÅDE OCH EGENDOMAR I STÄDERNA ÅR 1860.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Tomter, jordar och lägenheter af alla slag i hvarje stad.	Tomter.		Jordar.					Uppskattningsvärde sista året. R.dr R.mt.		
	Antal		Åker.	Äng.	Skog och beten m. m.	Summa tunn- land jord.	Hemmantal.	Hus och tomter.	Jordar.	Summa uppskatt- ningsvärde.
	bebbyggda.	obebbyggda.								
Christianstad med derunder lydande Näsby och Nosaby byar...	196	6	2,731½	680	342½	3,754	—			3,097,790
Cimbrishamn.....	133	5	350½	—	326½	676½	3½	448,651	31,276	479,927
Engelholm.....	127	2	—	—	—	633	—	586,174	79,526	665,700
Summa	456	13			668½	5,063½	3½	1,031,825	110,802	4,243,417

Tab. N:o 11.

LAGA SKIFTEN M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
År.	Sökta skiftens antal.	Antal.	Fastställda skiften.						Arfvoden till landt- mätare och gode män för laga skiften. R.dr R.mt.	Hela be- räknade utgifts- ersättnin- gen. R.dr R.mt.
			Skiftade mantal.		Skiftade ägor upptagne i kvadratref.					
			Oförmed- lade.	Förmedlade.	Inrösningsjord.			Afrösnings- jord.		
					Åker.	Äng.	Odlings- mark.			
1856.....	114	36		42½	18,989	19,980	11,922	44,060		
1857.....	120	20		69½	35,649	28,401	14,201	38,102		
1858.....	91	24		25½	11,793	19,448	8,181	34,255		
1859.....	122	21		42½	20,992	23,031	17,906	36,279		
1860.....	128	40		40½	23,739	19,549	16,145	48,738		
Summa 1856—60	575	141		220½	111,162	110,409	68,355	201,434		

Anmärkn. Utom ofvan antecknade laga skiften hafva förordnanden utfärdats till diverse andra landtmäteriförrättningar, neml. år 1856: 118; 1857: 96; 1858: 116; 1859: 82 och 1860: 63, eller tillsammans 475.

Några sådana uppgifter som de, hvilka omförmälas i 10 och 11 kolumnerna, har Provins-Landtmäterikontoret icke ansett sig böra aflemna, af det skäl, att berörde uppgifter skulle blifva ofullständiga och högst missledande, emedan dels uppgift om många förrättningar, som blifvit fastställda, icke till kontoret inkommit, dels gode mäns arfvodesräkningar ofta icke blifva konceptakterne bilagde, dels ock åtskilliga utgifter i och för skiften icke blifva i koncepthandlingarne synliga.

Tab. N:o 12.
SPARBANKER.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Sparbankens benämning och stiftelseår.	Antal del-egare	Hela kapital-tillgången	Öfver-skott eller besparing öfver del-egarnes andel	A f d e l e g a r n e									
				insatt belopp. R:dr R:mt.					uttaget belopp. R:dr R:mt.				
				vid periodens slut.			1856.	1857.	1858.	1859.	1860.	1856.	1857.
Christianstads, stiftad 1826.....	7,258	1,573,818,88	54,941,71	192,756,37	184,423,15	121,163,43	183,304,58	166,732,02	165,976,42	152,679,16	334,331,88	212,102,17	283,480,55
Cimbrishamns, stiftad 1853.....	499	97,026	3,761	22,371	15,442	6,330	13,844	38,075	5,946	3,459	13,855	23,193	13,896
Vestra Göinge, stiftad 1840.....	1,947	473,461,20	32,659,15	76,330,60	73,953,12	34,907,33	69,070,68	68,183,80	42,166,62	44,086	70,103,22	40,306,25	78,496,03
Östra Göinge, stiftad 1854.....	1,403	213,514	7,115	37,973	41,209	17,189	47,885	40,353	9,405	10,767	35,459	23,504	32,412
Båstads, stiftad 1859.....	183	11,051	129	—	—	—	3,269	9,763	—	—	—	—	1,981
Norra och Södra Åsbo, stiftad 1860.....	388	47,631,45	427,80	—	—	—	—	48,878,08	—	—	—	—	—
Ströfvelstorps, stiftad 1853.....	421	40,392	1,360	14,209	6,216	4,007	6,564	9,186	4,488	2,815	8,223	4,637	4,744
Gerds och Albo, stiftad 1860.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	12,099	2,456,894,53	100,393,66	343,639,97	321,243,27	183,596,76	324,937,21	331,170,90	227,982,04	213,806,16	461,971,60	303,742,42	415,009,58

Anmärkning: Som Gerds och Albo häraders sparbank stiftades först i Oktober månad 1860, så hann den under perioden icke till någon verksamhet.

Tab. N:o 13.
FATTIGVÅRD.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.
År.	Fattigvården		Antal fattighus.	Antal fattighjon, som erhållit full försörjning.								Antal af fattigvården understödde, som ej fått full försörjning.			Fattigvårdens							
	År.	delad på nedanstående antal rotar eller kreosar.		Äldre personer vårdade		Barn vårdade i och utom fattighus.		Summa.		Summa af båda könen.	m.	q.	S.a.	inkomster. R:dr R:mt.							Samtliga utgifter i och för fattigförsörjningen.	
				i fattighus.	på annat sätt.	m.	q.	m.	q.					m.	q.	Ersättning			Summa.			
																af statsmedel.	af annat fattigvårds-samhälle.	af annat fattigvårds-samhälle.		R:dr R:mt.		R:dr R:mt.
1856.....	136	12	77	108	256	506	631	498	466	1,112	1,353	2,465	919	1,480	2,399	18,298	27,463	64,262	1,464	304	111,791	105,697
1857.....	136	12	77	112	252	492	630	460	467	1,064	1,349	2,413	899	1,463	2,362	22,181	32,620	64,236	1,608	543	121,188	108,472
1858.....	136	12	77	112	241	482	651	488	492	1,082	1,384	2,466	898	1,458	2,356	24,773	34,892	57,207	1,910	376	119,158	108,424
1859.....	137	11	80	112	243	473	619	460	496	1,045	1,358	2,403	913	1,464	2,377	22,870	38,757	50,002	1,674	581	113,884	104,684
1860.....	137	11	81	119	238	479	643	476	490	1,074	1,371	2,445	925	1,477	2,402	24,673	38,174	50,291	1,913	586	115,637	106,543

Anmärkning: Denna uppgift är sammandragen efter uppgifterna från de särskilda fattigvårdssamhällena, men som fattigvårdsstyrelsen i Christianstad icke kunnat meddela uppgift å samtliga utgifterna i och för fattigvården derstädes, af orsak att dessa i räkenskaperne äro sammanblandade med utgifter för pensioner, stipendier m. m., hvilka, ehuru kapitalerna, deraf de utgå, stå under fattigvårdsstyrelsens förvaltning, icke egentligen tillhöra fattigvården, så utvisa de i kolumnen 23 upptagne summor icke rätta beloppen af de utgifter, som för hvardera af periodens år i och för fattigförsörjningen i länet utgått. Antagligen hafva dessa utgifter i medeltal per år uppgått till omkring 12,000 Riksdaler.